

VASA UNIVERSITET

Enheten för marknadsföring och kommunikation

Magisterprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle

Laura Mäenpää

Översättningsstrategier i filmöversättningar

En jämförelse mellan översättningar av två versioner av filmen Okänd
soldat

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2020

INNEHÅLL

TIIVISTELMÄ

1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	7
1.2 Material	9
1.3 Metod	11
2 ÖVERSÄTTNING	14
2.1 Översättning i allmänhet	14
2.2 Audiovisuell översättning	17
3 ÖVERSÄTTNINGSTRATEGIER	22
3.1 Lokalstrategier	23
3.1.1. Översättningslån och främmande ord	23
3.1.2 Syntaktiska förändringar	24
3.1.3 Hyponymer och hyperonymer	24
3.1.4. Översättning av metaforer och idiom	25
3.1.5 Radering	26
3.1.6 Översättning av allusioner	26
3.2. Globalstrategier	27
3.2.1 Domesticering	27
3.2.2 Exotisering	28
3.2.3 Domesticering och exotisering i filmöversättning	29
4 SPRÅKVARIANTER AV FINSKA SPRÅKET	30
5 ANALYS AV ÖVERSÄTTNINGSTRATEGIER I FILMERNÄ	32
5.1 Okänd soldat 1955	32
5.1.1 Lokalstrategier	32

5.1.2 Globalstrategier	36
5.1.3 Sammanfattning av översättningsstrategierna i filmen från år 1955	37
5.2 Okänd soldat 2017	39
5.2.1 Lokalstrategier	39
5.2.2 Globalstrategier	46
5.2.3 Sammanfattning av översättningsstrategierna i filmen från år 2017	47
6 JÄMFÖRELSE AV ANALYSRESULTAT MELLAN FILMerna	48
6.1 Jämförelse av användning av lokalstrategier	48
6.2 Jämförelse av användning av globalstrategier	49
6.3 Jämförelse av språket i filmerna	50
7 JÄMFÖRELSE MED TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	52
8 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	54
KÄLLOR	58
TABLÅER	
Tablå 1. Syntaktiska förändringar (1955)	33
Tablå 2. Översättning av metaforer och idiom (1955)	34
Tablå 3. Radering (1955)	35
Tablå 4. Översättningslån och främmande ord (2017)	39
Tablå 5. Syntaktiska förändringar (2017)	40
Tablå 6. Hyponymer och hyperonymer (2017)	43
Tablå 7. Översättning av metaforer och idiom (2017)	44
Tablå 8. Radering (2017)	44
Tablå 9. Översättning av allusioner (2017)	45

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

Tekijä:	Laura Mäenpää
Pro gradu -tutkielma:	Översättningsstrategier i filmöversättningar - En jämförelse mellan översättningar av två versioner av filmen Okänd soldat
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Koulutusohjelma:	Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa
Oppiaine:	Ruotsin kieli
Vuosi:	2019
Ohjaaja:	Bodil Haagensen ja Ann-Marie Åkers

TIIVISTELMÄ:

Tässä tutkielmassa tutkin käännösstrategioiden käyttöä, sekä murteiden kääntämistä suomesta ruotsiksi kahdessa eri Tuntematon sotilas -elokuvassa. Tutkimusmateriaalini koostuu alkuperäisestä Tuntematon sotilas -elokuvasta vuodelta 1955, sekä uudemmasta versiosta vuodelta 2017. Vertailen elokuvien alkuperäistä suomenkielistä puhetta ruotsinkielisen tekstityksen kanssa. Tavoitteenani on selvittää, minkä käännösstrategioiden avulla nämä elokuvat ovat käännetty, sekä miten murteet ovat käännetty lähdekielestä kohdekieleen. Käytän käännösstrategioiden luokitteluun Ritva Leppihalmen jaottelua paikallisstrategioista sekä globaaleista strategioista, sekä Sari Kokkolan jaottelua globaaleista strategioista. Tutkimuksessani käytän kvalitatiivista tutkimusmetodia, jossa on myös vertailevia ja kvantitatiivisia piirteitä.

Tarkastelen elokuvista 60 minuutin aikajaksoa. Tutkimustulosteni perusteella vain osa paikallisstrategioista ilmeni alkuperäisen elokuvan käännöksessä, esimerkkejä paikallisstrategioiden käytöstä ilmeni yhteensä 15. Uuden version käännöksessä ilmeni kaikki esittelemäni paikallisstrategiat, esimerkkejä niiden käytöstä ilmeni yhteensä 21. Globaalit strategiat ilmenivät molempien elokuvien käännöksessä muutaman kerran, kumpaakaan elokuvaa ei kuitenkaan ole käännetty vain toista globaalia strategiaa käyttäen.

Murteiden esiintyminen käännöksissä oli hyvin vähäistä. Kieli alkuperäisen elokuvan käännöksessä oli hyvin yleiskielistä. Viittauksia murteeseen tai puhekielisyyteen ei juuri ilmennyt. Uuden version käännöksessä esiintyi useita puhekielisiä ilmauksia sekä kirjoitusasuja, jotka viittaavat puhekielisyyteen tai murteisiin.

NYCKELORD: audiovisuell översättning, översättningsstrategier, översättning, Okänd soldat

1 INLEDNING

En stor del av alla översättningar som görs idag består av audiovisuella översättningar och mängden växer hela tiden. Audiovisuella översättningar är undertextning av filmer, TV-program och till exempel dataspel. (Stålhammar 2015: 94) Audiovisuell översättning möjliggör att man kan titta på filmer och TV-program på sitt eget språk fast källspråket skulle vara helt obekant för tittaren.

Temat i min avhandling pro gradu är översättningsstrategier inom audiovisuell översättning. I avhandlingen undersöker jag vilka översättningsstrategier som har använts i översättningar av två olika versioner av filmen *Okänd soldat*. Jag också granskar om dessa strategier skiljer sig från varandra. Filmerna som jag undersöker är den ursprungliga versionen av filmen *Okänd soldat* från år 1955 och den nya versionen från år 2017. Båda baserar sig på Väinö Linnas roman *Okänd soldat* (1954). Filmerna avviker från varandra eftersom man har lagt till några scener till den nya versionen samt tagit bort några scener från den. Detta betyder att intrigen har fått nya nyanser i versionen från år 2017.

Jag undersöker hur översättningarna motsvarar källspråket och genom vilka strategier filmerna är översatta. Jag jämför också filmerna med fokus på de översättningsstrategier som tillämpats i översättningsarbetet. Undersökningen utgår från Ritva Leppihalmes (2007) klassificering av översättningsstrategier i boken *Suomennoskirjallisuuden historia* 2. Leppihalme har delat in strategierna i lokalstrategier och globalstrategier. Lokalstrategier är indelad i åtta delar och globalstrategier i två delar. Om globalstrategier diskuterar jag också utgående från Sari Kokkolas (2007) artikel *Elokuvan kääntäminen kulttuurikuvien luojana* i Riitta Oittinens & Tiina Tuominens bok *Olenmaisesta äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Om översättningsstrategier diskuterar jag mera i kapitel 3. I den teoretiska bakgrunden till min undersökning diskuterar jag översättning i allmänhet, audiovisuell översättning, översättningsstrategier samt översättningsstrategier i filmöversättning och språkvarianter av finska språket.

I undersökningen använder jag kvalitativ analysmetod med jämförande och kvantitativa inslag som jag diskuterar mera djupgående i avsnitt 3.1.

Termer som jag kommer att använda i min avhandling om den ursprungliga texten och den översatta texten är källtext och måltext. Termer som jag använder om källtextens och måltextens kultur är källkultur och målkultur. Eftersom översättning i den teoretiska referensramen kan betyda både audiovisuell översättning och översättning av skrivna texter använder jag begreppet *mottagare* om både tittare och läsare. Jag använder den termen genom hela undersökningen. Nedan nämner jag några tidigare undersökningar kring ämnet översättningsstrategier.

Tidigare undersökningar

Översättningsstrategier har forskats också tidigare. De undersökningar som jag diskuterar har haft olika klassificeringar av översättningsstrategier som utgångspunkt samt undersökningarna har gjorts av olika aspekter inom översättning. Jenna Yli-Knuuttila (2008) vid Tammerfors universitet har undersökt översättningsstrategier och funktionalitet i översättningen av en svensk kokbok till finska. Yli-Knuuttila har använt Johan Franzons klassificering av översättningsstrategier som utgångspunkt i avhandlingen. Som resultat presenterar Yli-Knuuttila användning av både domesticering och exotisering. Källtexten var en svensk kokbok som innehåller recept från olika länder. Enligt Yli-Knuuttila har översättarna översatt största delen av recepten med hjälp av exotisering med inslag av domesticering. Översättarna har överfört källtextens kultur till måltexten, men gett målkulturens motsvarigheter till källkulturens exotiska råvaror.

Sanna Ruokolainen (2018) vid östra Finlands universitet har undersökt semantiska översättningsstrategier i sånger i en animationsfilm på engelska. Hon jämförde översättningar mellan textningar och dubbning från engelska till finska. Ruokolainen baserar sin undersökning dels på Ritva Leppihalmes och dels på Andrew Chestermans klassificering av översättningsstrategier. Ruokolainens resultat visar att den mest använda översättningsstrategin i både textning och i dubbning var förändringar av synonym eller antonym, den näst mest använda var förändring av parafras och den tredje var översättning av metaforer.

Saana Kosunen (2015) vid Åbo universitet har undersökt översättningsstrategier i översättningar av personnamn i Harry Potter böcker. Hon har jämfört översättningar från engelska till finska och till franska. Kosunen har använt Minna Saarelmans klassificering i översättning av personnamn i litteratur. Kosunen konstaterar på grund av sina resultat att båda översättarna har använt olika översättningsstrategier vid olika personnamn. Enligt henne kan man inte säga vilken strategi som är den mest använda, översättarna har använt jämnt olika strategier. Kosunen har också observerat globalstrategier i sin avhandling. Både domesticering och exotisering förekom i undersökningen men den dominerande globalstrategin var exotisering. Största delen av personnamnen var översatta från källspråket, inte anpassade till målspråket.

Kosunens och Yli-Knuuttilas resultat angående globalstrategier går att jämföra med mina resultat eftersom jag också undersöker globalstrategier. Ruokolainens resultat är jämförbara bara genom översättningsstrategin *översättning av metaforer*. Detta beror på att vi grundar våra undersökningar på olika klassificeringar av översättningsstrategier.

1.1 Syfte

Syftet med avhandlingen är att undersöka hurdana översättningsstrategier som används i två olika versioner av filmen *Okänd soldat* som är översatta från finska till svenska. Med min undersökning tar jag reda på vilka översättningsstrategier översättarna tillämpar och i vilken mån översättningarna avviker från källtexten. Jag är också intresserad av hur de finska dialekterna i filmerna är översatta samt hur dessa översättningar i de två filmerna skiljer sig från varandra. Till sist jämför jag resultaten med varandra för att få veta om det finns stora skillnader i översättningarna mellan den ursprungliga och den nya versionen av filmen *Okänd soldat*. Med skillnader menar jag om översättningsstrategier förekommer mera i den ena filmen än i den andra filmen samt om dialekten syns mera i någondera av översättningarna.

Här presenterar jag de forskningsfrågor som min undersökning grundar sig på:

1. Vilken strategi /vilka strategier används vid översättning av filmerna?
2. Hur skiljer sig strategierna som använts i de två översättningarna från varandra?
3. Hur har de finska dialekterna i filmerna översatts till svenska?
4. Hur skiljer sig översättningarna av dialekter i de två filmerna från varandra?

Med hjälp av den första forskningsfrågan vill jag ta reda på vilken eller vilka översättningsstrategier som har använts i dessa två audiovisuella översättningar som jag studerar. Översättningsstrategier som jag observerar är sex olika lokalstrategier samt två olika globalstrategier. Lokalstrategierna är *främmande ord och översättningslån, syntaktiska förändringar, hyponymer och hyperonymer, översättning av metaforer och idiom, radering* och *översättning av allusioner*. Globalstrategierna är *domesticering* och *exotisering*.

Genom att jämföra översättningsstrategierna i de två filmerna är jag intresserad av att få veta om de använda översättningsstrategierna skiljer sig från varandra, det vill säga om strategierna som förekommer i översättningarna är samma och om de förekommer i samma mån i båda filmerna. Det vill säga det är intressant att ta reda på om samma översättningsstrategier dominerar i båda översättningarna samt om vissa strategier förekommer lika ofta i båda översättningarna.

Den tredje och fjärde frågan utgår från översättning av dialekter. Jag observerar hur finska dialekter är översatta till svenska. Dialekt talas i båda filmerna av flera olika karaktärer vilket gör det intressant att undersöka hur repliker på dialekt är översatta till svenska samt ifall det finns skillnader i översättningar av dialekt mellan filmerna.

Jag antar att de översättningsstrategier, speciellt lokalstrategier, som använts i översättningen av den ursprungliga och den nya versionen av filmen *Okänd soldat* inte skiljer sig mycket från varandra. Jag antar att dialekterna är översatta ungefär på samma sätt, översättningarna innehåller antingen rikligt med dialektord och -uttryck eller nästan inte alls. Den tämligen stora tidsskillnaden mellan filmerna kan dock orsaka skillnader i hur dialekterna har överförts från källtexten till måltexten. Jag antar också att stilen i översättningarna inte helt motsvarar stilen i källtexten eftersom karaktärerna i filmen har

en stark dialekt. Det kan vara svårt att översätta så att stilen hålls likadan eftersom olika finska dialektord och -uttryck antagligen inte har motsvarigheter i svenska språket.

Mina antaganden gällande globalstrategier är att båda filmerna är översatta genom exotisering. Jag antar att översättningen genom exotisering syns genom att måltexterna betonar de kulturella element och hänvisningar till finska kulturen som filmerna innehåller. Översättningarna kan innehålla drag av domesticering men jag antar att exotisering syns starkare i måltexten.

1.2 Material

Mitt material består av två finska filmer med svenska textningar, två olika versioner av filmen *Okänd soldat*. Jag observerar den ursprungliga versionen från år 1955 och den nyaste versionen från år 2017. Det finns också en version från år 1985 men den tar jag inte med i undersökningen. Jag tar med bara den ursprungliga och den nya versionen eftersom jag tycker att den tämligen stora tidsskillnaden mellan filmerna gör undersökningen intressant. Jag antar att tidsskillnaden syns i jämförelse av filmerna. Den ursprungliga versionen är svartvit film och den nya versionen är en modern film från nutiden.

Okänd soldat är en krigsfilm som baserar sig på Väinö Linnas klassikerroman *Tuntematon sotilas* (1954) (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2013a)). Den är en berättelse om en truppenhet i tre år under finska fortsättningskriget år 1941-1944. Berättelsen handlar om huvudpersonerna Rokka, Kariluoto, Hietanen, Koskela och deras vapenbröder. (Elokuvaosakeyhtiö Suomi 2017 Oy) Romanen fick väldigt kontroversiell respons hos språkforskare och lekmän grund av de många dialekterna som karaktärerna talar. Språkforskare var anställdes för att utforska språkets "riktighet" och man gjorde förändringar i språket till följande upplagor. Det var ett allmänt tänkesätt att också fiktion borde efterbilda verkligheten och riktiga dialekter så noggrant som möjligt. Det visade sig ändå vara omöjligt att säga vad som är riktig dialekt eftersom samma dialekt kan variera inom en ort. (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 402)

Jag valde att undersöka de här filmerna eftersom de har samma berättelse med olika nyanser i filmatiseringen och är gjorda under olika århundraden. Jag antar att tidsskillnaden mellan filmerna kan ge intressanta analysresultat. Karaktärerna i båda filmerna har en stark dialekt och det gör undersökningen intressant. Jag vill ta reda på hur översättarna har översatt språket och om stilen och nyanser av det finska språket är överförda på ett lyckat sätt till översättningarna. Eftersom språket i filmerna innehåller dialekter kan det vara en utmaning för översättaren att överföra stilen till översättningarna. Om översättningarna innehåller dialekt är det intressant att se om dialekten har överförts till översättningarna på olika sätt i olika filmer.

Okänd Soldat (1955)

Den gamla versionen av *Okänd Soldat* är från år 1955 och är regisserad av Edvin Laine (IMDb 2019). Denna film är den ursprungliga *Okänd Soldat* -filmen. Filmen har nått en stor popularitet och fått sin plats i den finländska kulturen. Yleisradio har visat filmen i television varje självständighetsdag från år 2000. Den här filmen är den mest sedda filmen på Finlands biografer genom alla tider med 2,8 miljoner tittare. (Episodi 2019). Den ligger nära romanen (Huhtala 2017). Jag tittar filmen på internet (Elonet 2020). Jag hittade inte översättaren till den ursprungliga filmen från internet.

Okänd Soldat (2017)

Den nya versionen är från år 2017 och regisserad av Aku Louhimies (Tuntematon sotilas 2017.fi). Den nya filmen avviker lite från Väinö Linnas bok. Till denna version har Louhimies gjort några förändringar, han har till exempel tagit med också kvinnornas roll under kriget i filmen. (Huhtala 2017) De ursprungliga karaktärerna är ändå med i filmen. Jag har tillgång till filmen i Apple TV. Översättaren till svenska i den här filmen är Frej Grönholm (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2013b). Grönholm översätter bland annat filmer och tv-program och äger företaget Grönholm Media Translations (Finder 2020).

1.3 Metod

I detta avsnitt diskuterar jag de analysmetoder som jag använder i min studie samt hur jag går till väga för att observera materialet i studien. Jag presenterar också hur jag diskuterar resultaten i kapitel 4.

En klar undersökningsmetod är viktig för att kunna skilja iakttagelser från slutliga forskningsresultat. Metod består av de praxisar som undersökaren gör observationer utgående från och av regler som forskningsresultaten tolkas igenom. (Alasuutari 2011: 82)

Avhandlingen är en jämförande kvalitativ analys med kvantitativa inslag. I kvalitativ analys observerar man materialet ur en viss teoretisk synvinkel. Man bestämmer vad man vill observera och fäster uppmärksamhet bara på de saker som har gemensamma drag och är väsentliga enligt den teoretiska referensramen (Alasuutari 2011: 40ff). I kvalitativ analys strävar man efter att förstå föremålets kvalitet, betydelse och egenskaper holistiskt. Kvalitativ och kvantitativ analysmetod klassificeras ofta som varandras motsatser trots att båda inriktningarna går att använda i samma studie. Samma forskningsobjekt kan tolkas med dessa inriktningar på olika sätt. (Jyväskylän yliopisto 2015b).

I en jämförande analys undersöker man likheter och olikheter hos de valda fallen. Som jämförelseobjekt kan fungera de enheter som har konstaterats vara likvärda och därför jämförbara. Jämförande analys kan basera sig på användning av kvalitativa och kvantitativa material. (Jyväskylä universitet 2015a) En jämförande analysmetod kan fungera som huvudmetod i en undersökning men den kan också användas parallellt med andra metoder (Routio 2007).

Kvantitativ analysmetod används för att tolka och beskriva resultat med hjälp av nummer. Kategorisering, jämförelse, och numeriska resultat är typiska för kvantitativ undersökning. Statistiska och beräkningsmässiga analysmetoder ingår i kvantitativ metodinriktning. (Jyväskylä universitet 2015b)

Jag tittar på filmerna och gör samtidigt anteckningar av översättningar. Jag observerar inte alla meningar utan de som verkar vara översatta genom någon av de översättningsstrategier som jag presenterar. Jag fokuserar också på dialektord och uttryck och hur de är översatta. Efter att jag har tittat på filmerna och gjort anteckningarna gör jag tablåer av varje översättningsstrategi och placerar mina forskningsresultat i dem. Efter det diskuterar jag varför jag har placerat replikerna i de tablåer som jag har gjort. Analysen gör jag utgående från *Leppihalmes (2007)* klassificering av översättningsstrategier. Leppihalmes översättningsstrategier är lokalstrategier och globalstrategier. Om globalstrategier berättar jag också utgående från Sari Kokkolas (2007) artikel *Elokuvien kääntäminen kulttuurikuvien luojana* i boken *Olennessen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Jag tar också hänsyn till hur bra språket och stilen i översättningarna motsvarar de ursprungliga, dvs. hur dialekten är översatt.

Den gamla versionen är tre timmar och en minut lång, och den nya är två timmar och 59 minuter lång. Jag iakttar 60 minuter från båda filmerna. Jag avgränsade tiden från 0:30:00 till 1:30:00. Jag motiverar dragningen av tiden med att jag tror att filmen är intensivare i mitten än i början eller i slutet. Jag tror att jag får intressantare resultat under den tiden som jag har valt. Jag tror också att under de här 60 minuterna förekommer största delen av karaktärerna vilket betyder att jag får olika dialekter och sätt att tala med i min analys. Jag tycker att 60 minuter är en passlig tid och olika översättningsstrategier hinner förekomma i denna tid. Jag kommer att analysera alla de exempel som jag hittar från översättningar, jag tror att på detta sätt kommer mängden av exempel vara passlig.

Jag tittar på avsnitten av båda filmerna två gånger. Jag gör anteckningar om översättningar samtidigt som jag tittar på filmerna. Jag skriver ner allt som enligt mig är översatt genom någon av de översättningsstrategier som jag presenterar i kapitel 3. Efter att jag har tittat på filmen och skrivit ner översättningarna kategoriserar jag dem enligt strategin. De översättningar som inte passar i någon av de översättningsstrategierna lämnar jag bort från undersökningen. Jag tar alltså med bara de som är översatta genom någon översättningsstrategi.

Jag fokuserar först på den ursprungliga versionen av Okänd soldat. När jag är klar med den börjar jag med den nyare versionen. Enligt mig är det logiskt att först titta igenom ena filmen två gånger och göra anteckningar om den och efter det börja med den andra.

2 ÖVERSÄTTNING

I detta kapitel presenterar jag den teoretiska bakgrunden för min studie. I avsnitt 2.1 diskuterar jag översättning i allmänhet och vad det krävs för att skapa en bra översättning. I avsnitt 2.2 diskuterar jag om audiovisuell översättning och dess utmaningar. I avsnitt 2.3 diskuterar jag översättningsstrategierna lokalstrategier och globalstrategier enligt Leppihalme (2007) och delar dem i underrubriker. Jag berättar om globalstrategierna *domesticering* och *exotisering* också enligt Kokkola (2007) eftersom dessa strategier har forskats i av flera olika översättningsforskare.

2.1 Översättning i allmänhet

Varje översättning är översättarens arbete som innehåller övervägning och beslutfattande. Översättaren strävar efter en bra översättning och det kräver att översättaren är kapabel att lösa problemen som kommer gällande översättning. Översättaren väljer översättningsstrategier enligt situationen. Vissa strategier passar till vissa situationer bättre än andra. (Leppihalme 2007: 365) Någon som inte har bekantat sig med översättning kan kanske inte förstå att översättning ibland kan vara problematiskt. Hen kan tro att om man har bra kunskaper i både käll- och målspråk så räcker det, översättarens arbete är bara att skriva på målspråket det som sägs i källtexten. Hen förstår antagligen inte vad man behöver översättningsstrategier till. Man kan alltså ha en felaktig uppfattning att olika språk är fullständiga motsvarigheter till varandra. Flera översättningsforskare påpekar att översättarna översätter text, inte språk. Därför förorsakar till exempel källspråkets grammatik och källkulturen problem för översättaren. (Leppihalme 2007: 366)

Oftast är det omöjligt att översätta texter så att översättningen exakt motsvarar källtexten. Det beror på att alla ord inte har ett motsvarande uttryck i det andra språket. Ingo 1990: 23) Ingo ger några exempel på detta, *sauna* och *Alko*. *Sauna* har inget motsvarande uttryck i andra språk än i svenska, bastu. *Alko* däremot är svårt att översätta till exempel till franska eftersom det i Frankrike inte finns bara en butik som har lov att sälja starka

alkoholdrycker, där säljs alkohol i vanliga livsmedelsbutiker. I sådana situationer måste översättaren förklara meningen av ordet på något sätt, och det gör att översättningen inte är identisk med källtexten. En annan problematisk situation framkommer när olika ord och uttryck kan ha meningar som skiljer sig från varandra beroende på språk. Meningen av ett ord i ett visst språk kan vara mera omfattande än i något annat. Ingo nämner finska ordet *isoisä*. I finska har man bara ett uttryck men i svenska använder man morfar eller farfar, beroende på situationen. (Ingo 1990: 21)

Översättning handlar om att man skapar en motsvarighet som är på ett naturligt sätt så nära källtext som möjligt. Man kan inte samtidigt överföra innehållet och stil från källtext till måltext och därför måste översättaren bestämma vilken hen tycker är viktigare i detta fall. I flesta fall är betydelsen primär och stilen sekundär men det gäller inte alltid. Därför måste översättaren själv identifiera de fall då stilen är viktigare än betydelsen. (Ingo 1990: 24) I vissa fall spelar stilen en viktig roll. Till exempel då repliken innehåller ett främmande ord måste översättaren välja målspråkets ord noggrant, om hen väljer ett ord som är mycket vanligare jämfört med det främmande ordet i källtexten, ändras stilen och därmed replikens syfte. (Leppihalme 2007: 368)

När man översätter någonting, måste översättaren ta hänsyn till hur mycket hen som översättare syns i måltexten. En åsikt inom översättning är att översättaren får synas i översättningen eftersom det är hens arbete, hen har översatt källtextens varje ord. Den motsatta åsikten är att översättaren inte får synas i översättning. Mottagaren inte vill läsa översättarens tolkning av källtexten utan hen vill läsa en bok eller titta en film utan att översättaren själv syns i översättning. Översättaren borde alltså skapa en illusion att mottagaren läser eller tittar det ursprungliga arbetet. Ett drag av översättarens synlighet är globalstrategier som översättningsstrategi. (Koskinen 2007: 334) Jag berättar mera om globalstrategierna senare i avsnitt 3.2.

Om källtexten innehåller dialekt har översättaren olika alternativ hur hen översätter texten. Översättaren kan förbigå dialekten eller så kan hen överföra den till någon av målspråkets dialekter. Om käll- och målkultur är nära varandra kan överföringen till målspråkets dialekt vara lättare. Om kulturerna inte är nära varandra, är översättning av

dialekt oftast problematiskt. Dialekten innehåller oftast mycket associationer vilket kan vara speciellt utmanande att översätta. I problematiska situationer kan översättaren skapa en ny dialekt som innehåller drag av målspråkets olika dialekter. Detta ger intrycket åt mottagaren att det talas dialekt i filmen och framhäver karaktärens personliga sätt att tala. Ett annat alternativ är att översättaren översätter källtexten till talspråk. Genom att betona talspråkliga uttryck och att använda satsstrukturer som är kännetecknande för talspråket för man karaktärens sätt att tala bort från standardspråket. Tiittula och Nuolijärvi konstaterar att språkform alltid är ett val, oberoende om språket är skriftspråk, standardspråk eller dialekt. (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 400)

Om översättaren försöker skapa ett starkt intryck av dialekt i målspråket och översätter källtexten helt till dialekt kan upplevelsen vara främmande för mottagaren. Upplevelsen förstörs om man inte förstår de ord som översättaren har använt. Översättaren kan inte vara helt säker om vissa dialektord och -uttryck är allmänt kända inom områden var dialekt talas eller om det är fråga om någonting som bara en mindre grupp känner till. En utmaning med översättning till dialekt kan vara att språket i översättningen inte är naturligt och att mottagarna inte nöjda med språket. (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 407)

Språket i översättningar påverkas av just då rådande översättningsrekommendationer och -principer, dem kan till exempel gälla språket i översättningarna. Enligt Sorvali & Häkkinen är översättaren bunden till källtextens stil, källtextens och måltextens stil borde alltså stilmässigt påminna varandra. Till översättarens språkval påverkar också dåvarande tidens sätt att skriva talspråk samt om variation är tillåtet. (Sorvali & Häkkinen 2007: 376)

Översättning definieras av olika slags översättningsnormer. Normer är samhällets uppfattning om vad som är korrekt och vad som är de rätta sätten att agera. Normer inte är lika starka som lag. Man kan bryta mot normer utan straff men man kan bli kritiserad av detta. Normer inom översättning kan vara till exempel *vilka texter får översättas?*, *vem är passlig för att vara översättare?* eller *måste man alltid översätta från ursprungliga källtexten eller kan man översätta från en översättning?* Enligt en tolkning är Koran sådan som man inte får översätta. Översättningar av den kallas för *versioner*. En av

översättningsnormerna som gäller nuförtiden i Finland är att man bör översätta bara från ursprungliga källtexten, inte av en översättning. En annan norm är att översättaren måste ha målspråket som modersmål. En översättningsnorm som gällde tidigare i Finland var att översättaren måste använda domesticering som översättningsstrategi. Översättarna kunde använda det i väldigt hög grad i översättningar. En orsak till detta var att man tyckte att översättningslån och främmande ord förorenade finska språket. Det finns också flera normer som styr själva översättningsprocessen. Dem gäller till exempel *om man måste förklara främmande uttryck, får man ändra strukturen eller förbättra stilen* och *om man måste använda viss terminologi*. (Chesterman 2007: 365f)

När man började med audiovisuell översättning i Finland uppstod det många nya översättningsnormer. Dem gällde bland annat längden av textningar och användning av kursiv och tankstreck. Vissa normer gällde också textningarnas innehåll, textningarna är ju förkortade versioner av källtexten. Det blir hela tiden nya normer och översättaren måste anpassa sig till dem. Varje beslut enligt normerna förstärker dem och varje beslut mot dem försvagar dem. (Chesterman 2007: 364)

2.2 Audiovisuell översättning

Termen *audiovisuell* kommer från latin. *Audio* betyder *jag hör* och *visuell* kommer från verbet *video* som betyder *jag ser*, audiovisuell betyder alltså kombinationen av att höra och att se. (Lehtonen 2007: 30) Detta leder till att audiovisuell översättning är översättning i situationer där det är fråga om kombination av bild och ljud. Det betyder att källspråk och målspråk upplevs samtidigt av användaren. (Stålhammar 2015: 94)

När man talar om översättning tänker man oftast bara på ord. Speciellt i audiovisuell översättning måste översättaren också ta hänsyn till bild och ljud, översättaren måste alltså tänka hur dessa element påverkar det slutliga resultatet. En film innehåller inte bara repliker som översätts, översättaren måste ta hänsyn till helheten som består av verbal, visuell och auditiv information (Oittinen 2007: 44f).

Audiovisuell översättning kräver klargörande av problematiska situationer mellan bild, ljud och ord. Olika språk kan avvika starkt från varandra vilket betyder att översättaren måste inskränka källtextens mångtydighet. Översättaren måste ändå också vara försiktig att hen inte övertolkar filmen. Detta bör man undvika eftersom tittaren får fylla i de hermeneutiska luckorna själv. (Oittinen 2007: 62)

Före television och video blev populära, talade man om *översättning av filmer*. Efter det började man använda den engelska termen *language transfer* som betyder överföring av språket. Detta understrykte bara språket och utelämnar andra element, såsom bild och ljud. Till sist började man tala om audiovisuell översättning som också kommer från engelska, från *audiovisual translating*. Denna term används också nuförtiden för översättning av filmer, television, radio och video. (Oittinen 2007: 76)

Audiovisuell översättning kan delas in i tre olika översättningsmetoder gällande tv-program och film, textning, dubbning och voice-over (Pedersen 2011: 4). I Finland är vi vana att se textningar då det talas det andra inhemska eller något främmande språk i tv. Utländska program översätts med textningar i länder där tittarsiffrorna är relativt små, till exempel i de nordiska länderna, en del av Belgien, Holland och Portugal. I de större länder med miljoner eller tiotalmiljoner tittare, såsom i Frankrike, Italien, Tyskland och Spanien, använder man dubbning. (Vertanen 2007: 131f) I dubbning ersätter man källspråkets tal med målspråkets tal. Alla karaktärers röster ersätts med nya röster. (Pedersen 2011: 4) Dubbning är mångfalt dyrare än textning. (Vertanen 2007: 131f) I Finland förekommer dubbning bara i barnprogram eftersom småbarn inte kan läsa. Dubbning möjliggör att barnen kan självständigt följa programmet och förstå vad som sägs. (Heikkinen 2007: 237) I voice-over däremot behåller man källspråkets tal svagt i bakgrunden och lägger till målspråkets prat som översättning av en narrativ röst. Voice-over har använts mest i Östeuropa men användningen av det har minskats med tiden. (Pedersen 2011: 4)

Översättaren borde alltid vara lojal mot källtexten och försöka förmedla stilen och stämningen så bra som möjligt. Detta gäller också textningarna. Det kan ibland vara utmanande eftersom texten måste rymmas på en eller två rader. Det förorsakar att

översättaren kan vara tvungen att göra radikala beslut med översättningen. Texten måste synas tillräckligt länge på rätt tid så att mottagaren hinner läsa den och vet hela tiden vems repliker det är fråga om. Det vill säga texten måste vara i rutan exakt den tiden det tar att säga repliken. Mottagaren kan få en illusion av att hen förstår språket som talas och hen märker nödvändigtvis inte att hen läser textningar. För att skapa den här illusionen måste textningen vara i balans med bilden och talets tempo. (Vertanen 2007: 132ff)

Eftersom det ryms ett begränsat antal ord i en textning måste replikerna vara förståeliga och tydliga helheter. Replikerna måste vara sådana som kan förstås på en gång. Repliker ryms dock inte alltid i rutan på en gång och måste därför delas upp på ett logiskt sätt. Ett bindestreck efter det sista ordet signalerar om att repliken kommer att fortsätta. Det gäller att göra klar vems repliker texten är som syns i rutan. Man kan använda kursiv när talaren inte syns i bilden, om rösten hörs till exempel från telefon, radio, tv eller bakom dörren. (Vertanen 2007: 137f)

Översättaren får använda bara en viss mängd tecken på de två rader som textningen måste rymmas i. Genomsnittlig mängd av tecken som ryms på en rad kan sägas vara 36 tecken. Ett ord kan innehålla hur många bokstäver som helst och man måste ta hänsyn till att också punkt och mellanslag räknas som tecken. Detta betyder att den maximala mängden av tecken inte betyder bara bokstäver. I barnprogram syns textningarna lite längre tid eftersom barnens läsfärdighet inte är lika avancerad som hos vuxna. (Pedersen 2011: 19)

Replikers längd beror på två saker, tid och utrymme. Den första är mera avgörande. Textningen måste vara tillräckligt stor så att alla kan läsa den, men inte för stor att den täcker en för stor del av bilden. (Vertanen 2007: 133f) Till exempel i en närbild av ett ansikte bör man undvika en tvåradig replik. Om munnen täcks av textning är det svårt att följa talet. Om situationen tillåter är det bäst att lämna övre raden kortare än nedre raden. (Vertanen 2007: 137) En replik på två rader måste synas från fyra till fem sekunder och en replik på en rad måste synas från två till tre sekunder i TV-rutan. Eftersom det är begränsat med tid och utrymme, ryms inte allt som sägs i replikerna. Översättaren är tvungen att ta med bara de saker som är nödvändiga enligt intrigen och lämna bort det

som mottagaren redan vet eller som inte är väsentligt. (Vertanen 2007: 133f) I genomsnitt innehåller textningen en tredjedel av den ursprungliga repliken (Pedersen 2011: 22).

Att översätta dialekter och slang har sina egna utmaningar. När man läser dialeköversättningar från böcker eller till exempel från serier kan man återkomma till texten om budskapet inte genast förmedlas. I av-översättningar kan man inte det göra. (Vertanen 2007: 135) Om man inte är bekant med den dialekten eller de enstaka dialektord och -uttryck som förekommer i måltexten, kan det vara svårt för mottagaren att hänga med eftersom det är långsammare och mödosammare att läsa dialekt än att läsa standardspråk. Detta beror på att man är van att höra någon tala dialekt men inte van att läsa det. (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 406)

Textning som process börjar med att ett översättningsbolag skaffar en kommission av en utsändningsorganisation för att göra textningar till en film eller ett tv-program. Traditionellt är detta sked inte med eftersom översättaren har varit bolagets egen översättare. Detta är på väg att ändras. Inom merkantil bransch vinner erbjudandet med det lägsta priset. När erbjudandet har accepterats, får översättaren en digital version av filmen samt ibland manuskriptet med dialogerna. Manuskriptet med dialogerna innehåller oftast inte de slutliga dialogerna och det slutliga händelseförloppet vilket betyder att filmen är till större hjälp i översättningsprocessen. Nästa steg är att översättaren börjar översätta det material hen har fått. I många fall kan översättaren översätta filmen i ett program där översättaren genast kan placera textningar på rätta ställen och bearbeta replikerna till form och längd som passar till de givna raderna. Största delen av dessa textningsprogram har olika egenskaper till hjälp för översättaren, till exempel anmärker ifall den översatta repliken är för lång eller gör det lättare för översättaren att placera textningarna rätt enligt källspråket. Dessa egenskaper har underlättat översättningen av filmer och tv-program eftersom arbetsmängden har ökat och tiden att arbeta har minskat med tiden. (Pedersen 2011: 13f)

Utöver översättningen måste översättaren göra stavningskontroll på namn som överförs till måltexten samt bekanta sig med källtextens kultur så att översättaren förstår källtexten så bra som möjligt och att måltexten konsekvent hänvisar till källtextens kultur. I

översättning av aktuella pratshower måste översättaren vara bekant med källtexten kultur så bra som möjligt. (Pedersen 2011: 15)

3 ÖVERSÄTTNINGSTRATEGIER

I detta kapitel diskuterar jag de översättningsstrategier som min undersökning utgår från. Först diskuterar jag begreppet strategier inom översättningsvetenskap. I avsnitt 3.1 diskuterar jag de sex olika lokalstrategier och i 3.2 de två olika globalstrategier. Till sist diskuterar jag kort domesticering och exotisering i filmöversättning i avsnitt 3.2.2.

Alla översättningar innehåller val av strategier. Också vid de delar av översättning som inte är översatt genom viss översättningsstrategi har översättaren haft alternativ att välja från. När man översättare måste man ju oftast välja på vilket sätt man vill uttrycka någonting. I dessa fall är valet mer eller mindre självklar, dvs. andra alternativ skulle inte fungera lika bra och situationen orsakar inga översättningsproblem. Pedersen kallar dessa fall till *non-strategic* översättning. Översättningsstrategier används alltså i krävande situationer i översättningsprocessen. Dem hjälper översättaren att komma över de krävande situationer för att skapa en lyckad och flytande översättning. (Pedersen 2011: 42)

Strategier är ett nytt begrepp i översättningsvetenskap och har etablerats först kring 1980-talet. Före det använde man nämnningar *metod*, *förfaringssätt* eller *översättningsbyte*. I översättningsvetenskap har man strävat efter att skapa en egen betydelse till de här termerna, som avviker från varandra. Översättningsbyte kan vara begrepp för sådana situationer där översättaren inte har möjlighet att välja vilket tempus hen till exempel använder på grund av att tempus används på olika sätt i olika språk. (Leppihalme 2007: 365) I andra fall måste översättaren bestämma med hjälp av kontext vilken tempus hen använder. Till exempel i finska uttrycker tempusformen exaktare tiden än i svenskan. Meningen "*Igår läste jag en bok.*" är svår att översätta till finska eftersom man inte kan veta om det betyder att någon läste en del av en bok eller om hen läste hela boken. Endast med hjälp av kontexten kan man få reda på vilken alternativ det var frågan om. (Ingo 1990: 22). Begreppet *strategi* däremot framhäver att översättaren är en beslutfattare i översättningsprocessen. Som nackdel till detta kan man säga vara otydlighet av begreppet, översättningsforskarna har olika åsikter av vad som är användning av översättningsstrategier och vad inte. (Leppihalme 2007: 365).

När man studerar översättningsstrategier studerar man deras användning ur olika synvinklar. Genom att undersöka översättningsstrategier får man svar på vilken strategi översättaren har använt i någon viss del av översättningen eller vilka strategier som har använts i hela arbetet. Översättningsstrategier kan undersökas också genom att man jämför översättningar av samma text men av olika översättare och till exempel under olika tidsperioder, eller genom jämförelse av översättningar som har gjorts ur olika källspråk och jämföra hur avståndet mellan källspråken eller -kulturen påverkar val av översättningsstrategier. Val av översättningsstrategier påverkar hurdant intryck mottagaren får av källtexten och källkulturen. (Leppihalme 2007: 365)

3.1 Lokalstrategier

När man översätter möter man problematiska situationer, ju längre text man översätter desto mera problematiska situationer möter man (Leppihalme 2007: 365). Problematiska situationer är de situationer där översättaren måste stanna och fundera hur hen får någonting översatt på ett fungerande sätt. Dessa problem löser översättaren med lokalstrategier. (Leppihalme 2007: 368). Översättaren väljer strategin som passar bäst till ifrågavarande situationen. (Leppihalme 2007: 365) Som nästa diskuterar jag de lokalstrategierna som jag baserar min studie på mera djupgående.

3.1.1. Översättningslån och främmande ord

Att bevara någonting i översättning betyder att man inte översätter något visst ord utan överför den till översättningen på källspråket. Källspråket kan ofta innehålla ord som inte har en motsvarighet i målspråket. I sådana fall kan översättaren bevara det främmande ordet och använda det i måltexten. Till exempel order *steadyseller*, som inte har en motsvarighet i finska språket, har börjat bli allt vanligare inom bokförlagsbranschen i Finland. Det är en motsvarighet åt bestseller som betyder bok som säljes stora mängder under en kort tid. Vissa kan tycka att om texten innehåller främmande ord är den inte

översatt helt men strategin har en exotisk påverkan. När man överför främmande ord till måltexten strävar man kanske efter att mottagaren glömmen hen läser källtexten. I dessa fall litar man på att mottagaren förstår meningen av dessa ord och uttryck tillräckligt noggrant. (Leppihalme 2007: 368)

Översättningslån betyder en direkt översättning av något ord eller uttryck på källspråket. Mottagarna kan lätt känna sig främmande för översättningslån eftersom de kan låta märkvärdiga men ändå är det en lösning som ofta används. Om översättaren anses uttrycket på källspråket vara bekant inom mottagarna gör dem lätt en direkt översättning istället för att börja skapa ett motsvarande uttryck. Till exempel engelskas *in the middle of nowhere* har blivit till en etablerad direkt översättning på finska; *keskellä ei-mitään*. Detta strategin används oftast i översättningar som måste vara färdiga under en kort tid, så som i översättning av nyheter. (Leppihalme 2007: 368f).

3.1.2 Syntaktiska förändringar

Översättaren gör syntaktiska förändringar då hen byter ordföljd, ordklass eller satsstruktur. Detta strategin används då man strävar efter en välfungerande översättning (Leppihalme 2007: 369). Att byta ordklass kan betyda att man byter substantiv till verb eller adjektiv till adverb (Chesterman 1997: 95). Ibland måste översättaren byta satsstruktur för att få en flytande översättning. Detta beror på att satserna byggs upp på olika sätt i olika språk. Översättaren måste till exempel lägga till en bisats eller byta ordning mellan huvudsats och bisats. Ett sätt att ändra satsstruktur är att byta finit form till infinit eller aktiv till passiv. (Chesterman 1997: 97)

3.1.3 Hyponymer och hyperonymer

Om målspråket inte har en motsvarighet till något visst ord, behöver man nödvändigtvis inte överföra det främmande ordet till översättningen. Man kan använda hyponymer och hyperonymer som översättningsstrategi. Hyperonym är ett allmänt begrepp till någonting. Om man översätter en text till något sydstatspråk som berättar om snön i ett nordiskt land,

behöver man inte skilja *upplega*, *rimfrost* och *snöblandat regn* från varandra och försöka hitta motsvarigheter till dem. Sydstatsbor skulle knappt förstå dessa översättningar och därför räcker det att nämna bara *snö*. I sådana fall gäller det att använda hyperonymer eftersom de är en lätt och snabb lösning, även om det lämnar bort de små detaljerna och orsakar att texten i någon mån förflackas. (Leppihalme 2007: 369)

I vissa fall däremot är det nödvändigt att använda hyponym som betyder att översättaren specificerar begreppet. I dessa fall måste översättaren fundera om det är nödvändigt enligt åskådlighet att förklara begreppet åt mottagaren. Det kan till exempel vara nödvändigt enligt intrigen att klargöra hurdan blomma det handlar om, det vill säga översätta *blomman* till dess hyponym, såsom *ros*, *tulpan* eller *orkidé*. (Leppihalme 2007: 369)

3.1.4. Översättning av metaforer och idiom

I vissa fall är det svårt att tolka varför översättaren har valt en viss förändring. Det kan hända att översättaren tror att uttrycket är obekant för läsaren och byter därför ut det till ett bekantare uttryck. Det är också möjligt att översättaren inte själv känner till ifrågavarande uttrycket, om det till exempel är en hänvisning till något som översättaren inte är bekant med. (Leppihalme 2007: 370)

Idiom och metaforer gör texten livlig och intressant men kan dock vara utmanande för översättaren. Om metaforen inte har en motsvarighet i målspråket måste översättaren översätta den bara genom att överföra innehållet. Risken i detta är att stilen ändras eller förflackas. En direkt översättning av metafor eller idiom kan ibland fungera även om målspråket inte skulle ha en motsvarighet till det. I vissa fall är översättaren kanske inte säker om idiom eller metafor är etablerad i källspråket eller bara ett kreativt uttryck vilket kan orsaka att hen inte vet om hen borde göra en direkt översättning eller inte. Om översättaren gör en direkt översättning är ändå risken att mottagaren inte är bekant med källtextens uttryck och därför inte förstår översättningen. (Leppihalme 2007: 370)

3.1.5 Radering

I vissa fall kan radering vara en lätt och snabb lösning i översättning. Enligt Leppihalme kan radering av vissa ord eller uttryck kan användas om översättaren inte är tillräckligt bekant med källkulturen. Det kan också användas i situationer där källtexten nämner en liten detalj som inte har en motsvarighet i måltexten, då kan bästa alternativet vara att radera uttrycket istället för att börja förklara det, eller om översättaren konstaterar att detaljen inte har en betydande roll i texten. (Leppihalme 2007: 372)

Om skillnaden mellan käll- och målkulturen är stor kan det vara nödvändig att radera någonting. Om något element är vanligt i källkultur kan det ändå vara förgripligt i målkulturen. Också skillnader i kommunikation i olika kulturer kan orsaka situationer där radering är ett bra strategival. Speciellt från engelskan är det vanligt att radera tilltalsord *sir*, *well* och så vidare. Om översättaren av någon orsak raderar en ordlek, kan hen komplettera med att tillägga en annan ordlek senare i texten så att stilen i översättningen inte förflackas. (Leppihalme 2007: 372)

3.1.6 Översättning av allusioner

Hänvisningar till kulturen, allusioner och citat i källtexten fungerar bra inom källkultur men deras översättning är ofta svåra för översättaren. Kända och etablerade fraser och uttryck är dock oftast lätta för översättaren, till exempel *to be or not to be*. Även om en finsk källtext skulle innehålla frasen *ollako vai eikö olla* skulle den vara lätt att översätta till svenska eftersom frasen är allmänt känd. Om källtextens mål är att väcka föreställningar hos mottagaren, måste översättaren sträva efter lösningar som överför stilen till måltexten. (Leppihalme 2007: 371)

Hänvisningar till kulturen är speciellt knepiga då de är omärande. Källtexten kan innehålla variationer av kända fraser och meningen med dem är att mottagaren inte förstår hänvisningen genast. Om hen lyckas förstå den får hen en känsla att hen lyckades och känner tillhörighet med författaren eller med filmförfattaren. Dessa kan dock vara väldigt problematiska för översättaren. Det kan vara en utmaning att överföra en känd fras från

källspråket till målspråket när den inte ens är i sin ursprungliga form. Översättningen av frasen borde vara förståelig också i måltexten. (Leppihalme 2007: 372)

3.2. Globalstrategier

Globalstrategier delas in i två strategier: domesticering och exotisering. Globalstrategi är en strategi som gäller hela översättningen. Det är en linje som översättaren följer och som definierar översättningen. Kokkola (2007) har dock en annan åsikt. Enligt henne behöver översättaren inte välja att använda bara domesticering eller exotisering i översättningen. Dessa strategier utesluter inte varandra och kan därför användas i samma översättning beroende på situationen. (Kokkola 2007: 207) Oftast väljer översättaren globalstrategin själv till översättningen men inte alltid. Förlagsredaktör till den engelska versionen av romanen *Okänd soldat* hade bestämt att översättaren bör domesticera berättelsen genom att i hög grad radera källkulturens element. (Leppihalme 2007: 366)

3.2.1 Domesticering

Domesticering är en översättningsstrategi som gör att källtextens kulturella element adapteras passligare för måltextens kultur. Element som är typiska för källkulturen kan vara obekanta för målkulturen. I sådana fall använder översättaren domesticering. Det betyder att översättaren byter ut källkulturens element till element som är bekanta i målkulturen. (Leppihalme 2007: 370) Denna strategi hjälper mottagaren att identifiera sig med texten (Kokkola 2007: 206). Om det i en amerikansk film talas om ett klädesplagg som är *storlek 8* översätts det till *storlek S* på finska eftersom detta är ett bekantare uttryck för finländare (Leppihalme 2007: 370). Domesticering strävar efter maximal genomskinlighet i översättningar. Den maximala genomskinligheten har som mål att översättningen adapteras till målkulturen så bra som möjligt och källkulturens element elimineras. (Kokkola 2007: 206)

I boköversättningar kan domesticering fungera bra hos de läsare som inte är vana att läsa. Det är lättare att identifiera sig med berättelsen då det talas om bekanta namn och ställen. Domesticering i hög grad försvagar mottagarens möjlighet att få kontakt med källtexten och till den tiden, kulturen och ställen som texten beskriver. (Leppihalme 2007: 373)

3.2.2 Exotisering

Motsatt strategi till domesticering är exotisering. Med exotisering försöker översättaren inte minska de kulturella skillnaderna utan lyfta fram dem, till och med betona dem. Om översättaren väljer exotisering som globalstrategi till översättningen behöver hen till exempel inte ändra dialogen enligt målkulturens normer. När man översätter genom exotisering antar översättaren att mottagaren är redo för källkulturens element och hänvisningar till källkulturen. Om exotisering syns i hög grad i måltexten kan det vara antingen tungt eller inbjudande för mottagaren. (Leppihalme 2007: 372).

Ju obekantare källkulturen är för mottagaren, desto flera obekanta ord och uttryck kan källtexten innehålla. Detta beror på att texterna oftast är bundna till källkulturen. När texten är bunden till dess kultur kan det vara svårt och även icke önskvärt att översätta texten så att den fjärrmar sig från kulturen. (Leppihalme 2007: 372). Inom forskning i översättningsstrategier har det talats om att exotisering respekterar källtexten och är därför värd att använda. (Leppihalme 2007: 372).

Helhetsbetonad exotisering är nödvändigtvis inte den strategi som översättaren borde sträva efter (Kokkola 2007: 207). Översättaren kan ha svårigheter avväga hur bra mottagarna känner till källkulturen speciellt om hen själv känner till den väl. (Kokkola 2007: 297) Om mottagaren inte är tillräckligt bekant med källspråket och -kulturen kan det orsaka att förståelsen lider delvis eller i hög grad.

3.2.3 Domesticering och exotisering i filmöversättning

Exotisering och domesticering kan vara mera utmanande i filmöversättning än i textöversättning eftersom översättaren måste ta hänsyn också till bild och ljud (Kokkola 2007: 208). Fastän man tittar på film spelar ljudet en lika viktig roll. Ljudeffekter och ton på rösten överförs inte från bilden. (Kokkola 2007: 218) Å andra sidan kan bild utan ljud kräva översättning eftersom bild också kan vara kulturbunden (Kokkola 2007: 299). Bild och ljud i filmen berättar om källkulturens element vilket gör att textningarna inte kan innehålla bara domesticering som översättningsstrategi. Möjligheterna i användning av översättningsstrategier i filmöversättning är mera begränsade så att förhållandet mellan bild, ljud och text inte förvrängs. (Kokkola 2007: 208)

4 SPRÅKVARIANTER AV FINSKA SPRÅKET

I detta kapitel diskuterar jag de olika varianter som förekommer i finska språket. Jag diskuterar skriftspråk, standardspråk, talspråk och dialekter och hur de skiljer sig från varandra.

Skriftspråk är språk i skriftlig form. Det styrs av språksamhällets gemensamma normer. Skriftspråk kan användas som synonym till standardspråk. Standardspråk är det gemensamma språket till språksamhällets medlemmar och följer vissa normer. Standardspråk är till exempel offentlighetens talat språk. En annan form av standardspråk är vardagligt talspråk. I denna avhandling kallar jag det vardagliga talspråket bara för talspråk. Finska språket är fonematiskt men ändå skiljer talspråket från skriftspråket genom att stavning av vissa ord skiljer lite från den skriftliga formen. Talspråket är också mycket friare och innehåller mindre normer än standardspråket. Det innehåller mycket variation mellan talarna enligt deras ålder, social bakgrund och hemort. (Lehikoinen 2005: 91f)

Dialekt är en språkform som talas i viss ort. Även om någon inte skulle tala egentlig dialekt, kan hans språk innehålla drag av dialekt i hög grad. (Lehikoinen 2005: 91) Dialekten i Finland delas in i två huvudkategorier; västdialekter och östdialekter. Västdialekter kan delas in i fem underkategorier som är sydväst, tavastländsk, dialekt mellan sydväst och tavastländsk, sydösterbottnisk, mellersta- och nordösterbottnisk och nordbottnisk. Östdialekter delas in i två; savolaxdialekter och sydost dialekter. Alla dessa underkategorier varierar enligt regionen och vissa dialekter kan ha drag av både väst- och östdialekter. (Lehikoinen 2005: 106f)

Typiska drag till finska dialekter är bland annat att bokstav *d* ersatts med bokstaven *t*, *j* eller *h*, kombination av bokstäverna *ts* ersatts med *tt*, *ht* eller *t*, stadiesvängning av konsonantkombinationerna *lk* och *rk*, och assimilering av bokstaven *t*. Dessa drag förekommer västdialekter eller östdialekter. (Lehikoinen 2005: 111ff) Också personliga pronomen i plural, personliga pronomen i ackusativ, inessivändelse och första person plural varierar enligt de två huvudkategorier av dialekter. (Lehikoinen 2005: 118ff)

Talspråk är den vanligaste språkformen i Finland. Det är ändå inte en likformig språkform överallt utan den innehåller mycket variation. Talarens ålder påverkar starkt på talspråkets form. Ungdomarnas språk avviker större från standardspråket än äldre människors. Social bakgrund och utbildning påverkar sättet att prata, speciellt förr. Nuförtiden har situationen i viss grad ändrat, också de som hör till de högsta socialgrupper inte pratar enligt normer i samma mån som förr. (Lehikoinen 2005: 150f)

Också hemort påverkar hurdan talspråk en talar, talspråk innehåller ofta inslag av den lokala dialekten. Kännetecknande drag av dialekt kan spridas också utanför de områden där dialekten pratas och genom det blir en del av talspråk också i andra orter. Alla dialekter inte bevaras oberoende av att de har spridits, en påverkande faktor är uppskattning av dialekten. Till exempel i Helsingfors är uppskattningen inte så högt, man förenar dialekt med lantlighet. I Tammerfors och Åbo däremot dialekter uppskattas och de är en del av talspråk i dessa områden. Talspråkets form varierar alltså mycket enligt dessa faktorer. Även om alla har sitt eget sätt pratar, varierar också ens sätt att prata enligt situation. Talspråk brukar likna allt mer standardspråk ju formellare situationen är. (Lehikoinen 2005: 150f)

5 ANALYS AV ÖVERSÄTTNINGSSTRATEGIER I FILMERNÄ

I detta kapitel diskuterar jag iakttagelser som jag har gjort utgående från mitt undersökningsmaterial. Jag diskuterar resultaten en film i taget. I avsnitt 4.1 diskuterar jag filmen från år 1955 och i avsnitt 4.2 filmen från år 2017. Sist i båda avsnitten sammanfattar jag resultaten av filmen.

Jag delar in resultaten i kategorier enligt översättningsstrategin. Först diskuterar jag lokalstrategier och efter det globalstrategier. Jag placerar iakttagelserna i tablåer enligt strategin och diskuterar dem under tablåen. Tablåerna visar källspråkets uttryck och den svenska översättningen.

5.1 Okänd soldat 1955

Här presenterar jag de resultat som jag fick genom att titta filmen Okänd soldat (1955). Först diskuterar jag resultat av lokalstrategier utgående från tablåerna. Efter det diskuterar jag iakttagelserna kring globalstrategier som innehåller domesticering och exotisering. Efter det sammanfattar jag de resultat som jag fick.

5.1.1 Lokalstrategier

Här diskuterar jag alla de översättningsstrategierna som jag hittade i översättningen av Okänd soldat (1955). De strategier som inte användes i översättningen är *översättningslån och främmande ord, allusioner och hyponymer & hyperonymer*. Jag har inte gjort tablåer av de här tre översättningsstrategier, bara av de strategier som förekom i översättningen. Under tablåerna diskuterar jag iakttagelserna mera djupgående. Jag diskuterar lokalstrategierna här i samma ordning som jag diskuterade dem i kapitel 3.

Syntaktiska förändringar

Tablå 1. innehåller de syntaktiska förändringarna som förekom i översättningen.

Tablå 1. Syntaktiska förändringar (1955)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
minä koitan itse	jag går
mä vartoon vähän aikaa, kuurona on vähä huono	jag väntar tills jag hör
luuleksä herrain ymmärtävän suolten murinaa?	vad vet herrarna om sånt?
mitä te sanotte	vågar ni
Eerola loppuu pian	Eerola dör snart
älä Tassu suotta ryntäile	rusa inte iväg

Källtextens *minä koitan itse* var översatt till *jag går* vilket är en tydlig förändring i satsstruktur. Här har översättaren förkortat repliken till en mera passande form i textningen. Källtextens uttryck är svagare och osäkrare än måltextens uttryck. Översättningen *jag går* låter beslutsam och säker. Detta förorsakar att stilen i någon mån avviker mellan källtexten och måltexten.

Översättning av meningen *mä vartoon vähän aikaa, kuurona on vähä huono* är ett bra exempel på att ibland måste översättaren lämna bort ord och förkorta repliken, även om det förändrar replikens stil. Meningen var översatt till *jag väntar tills jag hör*. Från detta ser man att översättaren har förkortat repliken så mycket som möjligt men bevarat det centrala innehållet. I den finska repliken kan man se karaktären tala talspråk, bara ordet *vartoon* är ett dialektord. Dialekt syns inte i översättningen.

Repliken *luuleksä herrain ymmärtävän suolten murinaa?* är lång och representerar stark talspråkighet vilket kan vara utmanande för översättaren. Översättningen var *vad vet herrarna om sånt?* Här kan man se att översättningen är kortare än källtextens replik

vilket är förståeligt på grund av utrymmet. Dialekt syns inte i måltexten men ordet *sånt* (sådant) visar att översättaren har velat överföra talspråkligheten från källtext till måltext.

Källtextens replik *mitä te sanotte* var översatt till *vågar ni*. Varken källtext eller måltext innehåller drag av dialekt vilket betyder att repliken var neutral och lättare att översätta med tanke på att bevara stilen. Översättaren har ändrat meningen till en annan form för att få översättningen att fungera bättre.

Den finska meningen *Eerola loppuu pian* är översatt till *Eerola dör snart*. Betydelsen i dessa två meningar är samma men den finska repliken är ett metaforiskt uttryck och stilen i den är personligare. Den svenska översättningen tydliggör händelsen utan några speciella drag av karaktärens personlighet. Översättaren har kanske tyckt att den direkta översättningen *Eerola tar snart slut* kan vara svår för mottagaren att förstå och har därför översatt det till en förståeligare form.

Finska repliken *älä Tassu suotta ryntäile* är överförd till svenska i formen *rusa inte iväg*. Översättaren har förkortat repliken med att förenkla den. Tilltalet fattas i översättningen vilket i sig ändrar stilen i repliken.

Översättning av metaforer och idiom

I tablå 2. visar jag exemplen på översättning av metaforer och idiom som förekommer i översättningen.

Tablå 2. Översättning av metaforer och idiom (1955)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
niin että heilahtaa	som ingenting

Karaktärens replik på finska är *niin että heilahtaa* och är översatt till *som ingenting*. I den här översättningen representerar denna fras en metafor. Det är karaktärens personliga

sätt att uttrycka att ”någonting händer utan problem”. Den finska frasen och den svenska översättningen har samma betydelse, bara i olika form. Översättningen är en enkel version av den finska frasen.

Frasen *Niin että heilahtaa* har fått sin plats i finska språket på grund av den första Okänd soldat -filmen. Den har blivit använd i olika sammanhang och till exempel förekommit i en artikel av Helsingin Sanomat (2014): *Jos tarkoitus yhä on ajaa rekat rajan yli niin että heilahtaa, saavat Venäjän tv-kamerat taatusti hyvää kuvamateriaalia* samt i en rubrik i en artikel av Metsälehti (2019): *Hybridirekka käyttöön puukuljetuksissa: ”Ylämäet mennään niin että heilahtaa”*. Det skulle vara intressant att få veta om frasen skulle ha varit översatt annorlunda om frasen hade varit ett idiom redan i den här filmen.

Radering

Tablå 3. innehåller exempel på översättningsstrategin radering som förekommer i översättningen.

Tablå 3. Radering (1955)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
liikettä pojat	-
tulta munille	-
hakkaa päälle pohjan poika	-
taispa tulla seisottavaa	-
nopeasti	-
auttakaa	-
katse eteenpäin	-
lepo	-

I översättningen av den ursprungliga versionen av filmen *Okänd soldat* har översättaren använt översättningsstrategi *radering* flera gånger. Uttrycken *tulta munille*, *hakkaa päälle pohjan poika*, *auttaka*, *katse eteenpäin* och *lepo* är sådana som antingen upprepades flera gånger i samma scen eller förekom flera gånger under den tiden som jag hade avgränsat som mitt forskningsmaterial.

Uttryck som förekom bara en gång men ändå inte var översatta är *liikettä pojat*, *taispattulla seisottavaa* och *nopeasti*. I vissa fall var uttrycket inte speciellt väsentlig jämfört med annat i repliken och därför har översättaren raderat det. I vissa fall däremot, var uttrycket enligt mig viktigt för scenen och i dessa fall tycker jag radering inte var en lämplig lösning.

5.1.2 Globalstrategier

Det finns olika åsikter om användning av globalstrategier. Vissa säger att de inte kan användas i samma översättning, vissa säger att val av globalstrategi inte behöver definiera hela översättningen utan man kan använda domesticering och exotisering i samma översättning. Filmen från år 1955 innehöll bara några drag av användning av globalstrategier under de 60 minuter som jag analyserade. Jag analyserade inte hela filmen så jag kan inte säkert säga något om användning av globalstrategier i översättningen. I följande stycke diskuterar jag de drag av globalstrategier som förekommer i översättningen.

Domesticering

Ett exempel på domesticering i *Okänd soldat* (1955) är förändring av ett namn som en av karaktärerna nämner. Karaktären talar på finska om namnet *Oskari* men i översättningen är det ändrat till *Oskar*. Namnet Oskar är den svenska versionen av finska namnet Oskari. Detta fall visar att översättaren har anpassat namnet till målspråket. Eftersom namnet var ett typiskt namn för källspråket måste det vara typiskt också för målspråket för att bevara källtextens stil i översättningen. Om namnet skulle ha varit ett sådant finskt namn som

inte har en motsvarighet i svenskan skulle översättaren antagligen ha valt något annat typiskt svenskt namn.

Jag tolkar också översättningen av svordomen *perkele* till *satan* som ett drag av domesticering. Ett alternativ för översättaren skulle ha varit att överföra det källspråkliga ordet i dess ursprungliga form till måltexten. Enligt mig skulle det ha gett färg till måltexten om översättaren inte hade översatt detta ord. Eftersom filmen handlar om finska soldater skulle exotisering genom att överföra det finska uttrycket i detta fall ha varit en intressant lösning.

Exotisering

Drag av denna globalstrategi förekom inte under den tiden som jag observerade filmen. Jag tycker att det är överraskande att inga drag av exotisering förekom i översättningen.

5.1.3 Sammanfattning av översättningsstrategierna i filmen från år 1955

Måltextens språk i filmen *Okänd soldat* (1955) var enklare och mera standardspråkligt än källspråket. Detta beror dels på att textningar har ett begränsat utrymme och därför måste vara korta. I detta fall betyder kortare oftast enklare. Översättaren får inte med alla dialektuttryck vilket gör att stilen från källtexten inte överförs helt till måltexten. Eftersom en stor del av karaktärerna har en stark dialekt i filmen, ändras deras personlighet i någon mån eftersom dialekten inte är med i översättningen. Dialekterna är ändå en stor del av dessa karaktärer och gör dem unika.

I översättningen av den ursprungliga versionen hade översättaren använt bara tre lokalstrategier. De var *syntaktiska förändringar*, *översättning av metaforer och idiom* och *radering*. *Översättningslån och främmande ord*, *hyponymer och hyperonymer* samt *översättning av allusioner* var inte använda. Av de tre strategierna som översättaren hade använt var radering den mest använda, åtta ord eller uttryck är inte med i översättningen. Vissa av dem upprepas flera gånger under samma scen. Det är förståeligt att samma uttryck inte översatts flera gånger fast det upprepas i källtexten men enligt mig borde det

översättas minst den första gången. Speciellt då någonting upprepas flera gånger i källtexten är det tydligen någonting som är viktigt och som betonas. Fast man ser vad som händer i scenen, kan tittare nödvändigtvis ändå inte sluta sig till vad som sägs i repliken om den inte är översatt, speciellt om man inte har kunskaper i källspråket.

Den näst mest använda lokalstrategin är syntaktiska förändringar och den förekommer sex gånger under den tiden som jag observerar filmen. I dessa meningar märker man att översättaren har översatt dialekt och karaktärernas personliga sätt att tala till standardspråk. En del av meningarna har också förkortats i översättningen, vilket gör att dem har förändrats. Man kan alltså konstatera att meningarna har förkortats och förenklats med användning av detta strategin. Strategin *översättning av metaforer och idiom* förekommer bara en gång.

Användning av globalstrategier är inte starkt i översättningen av filmen *Okänd soldat* från år 1955. Drag av exotisering förekommer inte alls i översättningen. Domesticering förekommer genom översättningen av namnet Oskari. Detta är översatt till Oskar, översättaren har alltså bytt namnet till ett namn som låter svenskt och är bekant i svenska språket. Om översättaren hade använt exotisering i detta fall skulle hen ha sparat namnet Oskari i översättningen. Då skulle hen ha förstärkt källtexten kultur med det källspråkliga namnet. Att överföra det ursprungliga namnet till måltexten skulle inte ha varit en bra lösning eftersom namnet har en motsvarighet i målspråket och är nästan lik med det källspråkliga namnet.

Översättningen av svordomen *perkele* visar också användning av domesticering. Enligt mig skulle användning av exotisering ha fungerat bättre i denna situation. Att överföra uttrycket i dess ursprungliga form från källtexten till måltexen skulle ha framhävt den finska kulturen.

5.2 Okänd soldat 2017

I detta avsnitt diskuterar jag de resultaten som jag fick genom att titta filmen *Okänd soldat* (2017). Jag börjar med att diskutera resultaten av lokalstrategier utgående från tablåerna. Efter det diskuterar jag iakttagelserna kring globalstrategier. Till sist sammanfattar jag analysresultaten av denna film.

5.2.1 Lokalstrategier

Här diskuterar jag alla de lokalstrategierna som förekom i översättningen av *Okänd soldat* (2017). Varje lokalstrategi förekommer i denna film, vissa förekommer flera gånger än andra. Under varje tablå berättar jag mera detaljerad om dessa iakttagelser.

Översättningslån och främmande ord

Tablå 4. visar de översättningslån och främmande ord som förekommer i översättningen.

Tablå 4. Översättningslån och främmande ord (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
kilju	kilju
perkele	<i>perkele</i>
spasiba (=tack, på ryska)	spasiba

Ordet *kilju* förekommer i översättningen i dess ursprungliga form. Motivering till varför översättaren inte har översatt detta ord kan vara att tillverkning av *kilju* är en folktradition i Finland (Pulkkinen 2018). Översättaren kan ha tänkt att stilen och hänvisningen till kulturen är viktig att bevaras i den situationen.

Svordomen *perkele* förekommer flera gånger i översättningen. Ordet är varje gång överförd till översättningen i dess ursprungliga form. *Perkele* är en finsk svordom och därför kan det vara att översättaren har sparat detta uttryck. Om översättaren skulle ha översatt det till något annat svärord skulle stilen möjligen ha ändrats lite.

Spasiba betyder *tack* och är ryska (Sanakirja.org). Jag tar det med till analysen eftersom det är ett bra exempel på att främmande ord överförs från källtexten till måltexten i dess ursprungliga form. Karaktären talar finska med en ryska och säger det här ena ordet på ryska. Genom att översätta det här ordet skulle stilen ha ändrats för mycket och mottagaren fått en annorlunda upplevelse. I detta fall skulle mottagaren inte få veta att karaktären talade ryska. Ordet *spasiba* är ett ord som troligtvis många förstår och det kan vara en orsak varför översättaren har överfört den till måltexten.

Syntaktiska förändringar

I tablå 5. presenterar jag de syntaktiska förändringar som förekommer i måltexten.

Tablå 5. Syntaktiska förändringar (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
minä uskon, ja minä toivon	jag hoppas och tror
isä tulee kotiin	pappa kom hem
mies menee ja mies tulee	man kommer och man går
ei mitään hätää	alla mår bra
kolmen viikon päästä	snart
älä potki miestä	sparka inte honom
poika esille	nu tar vi fram brännvinet
historiallinen tapaus	historiskt ögonblick
mikä hiton vaisto	underlig instinkt
meidän paperit	pappren våra
sun kätes	handen din

Finska meningen *minä uskon, ja minä toivon* är i filmen översatt till *jag hoppas och tror*. I den här meningen har översättaren ändrat ordföljd och satsstruktur. Hen har gjort detta tydligen för att få översättningen att fungera bättre. Översättaren har också lämnat bort det andra *jag* ordet vilket har gjort översättningen kortare och lämpligare.

Meningen *isä tulee kotiin* är översatt till *pappa kom hem*, vilket visar att översättaren har ändrat satsstruktur, nämligen tempus. Skillnaden mellan de här två meningar är inte stor, men översättningen *pappa kommer hem* skulle ha varit en direkt översättning och betydelsen skulle inte ha ändrat.

Repliken på finska är *mies menee ja mies tulee*. Den svenska översättningen är *man kommer och man går*. Här kan man se att översättaren har bytt det aktiva verbet till passivform. Med verb i aktiv den direkta översättningen för den finska meningen skulle ha varit *mannen går och mannen kommer*. I det här fallet har översättaren bestämt att meningen på svenska fungerar bättre med verb i passivform.

Översättningen till meningen *ei mitään hätää* har fått en syntaktisk förändring genom förändring av ordklass. Den finska meningen innehåller inget verb alls men den svenska översättningen *alla mår bra* däremot innehåller verbet *mår*. Dessa två meningar inte är direkta motsvarigheter till varandra men kan tolkas betyda samma. Den finska meningen säger inte direkt att allt är bra, det betyder att det finns ingenting som man behöver oroa sig över. Genom det kan man konstatera att översättningen har fått en positivare nyans än källtextens mening.

Finska meningen *kolmen viikon päästä* är översatt till ett kort, ett ords uttryck *snart*. Som jag nämner i kapitel 2.2, måste översättaren få översättningen att rummas på en eller två rader i audiovisuell översättning. Detta betyder att man måste sammanfatta replikerna, såsom översättaren har gjort med den här repliken. Källtextens mening återger tiden specifikare än översättningen, vilket kan orsaka att en viktig detalj har blivit bort från översättningen.

Repliken *älä potki miestä* är översatt till *sparka inte honom*. Förändringen är inte stor, ordklass har bytts hos ena ordet, från substantiv till pronomen. Den ursprungliga meningen och översättningen kan tolkas betyda precis samma men man kan se en förändring i stilen.

Det finska uttrycket *poika esille* är ett humoristiskt uttryck. Det är översatt till *nu tar vi fram brännvinet* vilket däremot inte låter humoristiskt. Den översatta meningen lyfter inte fram karaktärens personliga sätt att tala. I ursprungliga repliken kallas brännvinet med smeknamnet *poika* men i översättningen kallas det bara för brännvin. Detta ändrar stilen mellan den ursprungliga och den översatta repliken. Här kan man se användning av domesticering, översättaren har bytt ut det källspråkliga uttrycket till ett uttryck som är mera beskrivande åt mottagaren.

Uttrycket *historiallinen tapaus* är översatt till *historiskt ögonblick*. Direkta översättningen till *tapaus* är *fall* men översättaren har tolkat att uttrycket *ögonblick* passar bättre och gör översättningen välfungerande. *Ögonblick* är ett intressant ordval eftersom översättningen skulle ha fungerat också med uttrycket *fall*. Ordet *ögonblick* beskriver en kortare stund men i filmen var det fråga om en större händelse.

Frasen *mikä hiton vaisto* är översatt till *underlig instinkt* vilket visar direkt en förändring i stilen. *Hiton* är en böjningsform av finska ordet *hitto*, som är en lindrig svordom (Kulonen 1990). Denna lindriga svordom har använts för att betona replikens innehåll och förstärka stilen. Genom att lämna bort svordomen från översättningen ändras replikens stil till svagare, *underlig* är ett ganska svagt ord jämfört med den lindriga svordomen *hiton*. Genom den här översättningen ändras repliken stil samt dess betydelse. Den finska meningen kan tolkas vara en fråga genom frågeordet *mikä* (vad, vilken, vilket). Översättningen till svenska har en annorlunda satsstruktur eftersom frågeordet fattas, det kan kallas som en påståendesats.

Finska repliken *meidän paperit* är översatt till *pappren våra*. Det kan sägas vara en syntaktisk förändring eftersom på standardsvenska skulle detta vara *våra papper*. Med

förändring av satsstruktur skapar översättaren ett intryck av talspråklighet, kanske även intryck av dialekt.

Också i det här exemplet översättaren använt förändring av satsstruktur. Uttrycket *sun kätes* är översatt till *handen din*. Eftersom det källspråkliga uttrycket är ett talspråkligt uttryck har översättaren översatt det till talspråk. På standardsvenska är detta i form av *din hand*.

Hyponymer och hyperonymer

Tablå 6. visar användningen av hyponymer och hyperonymer i översättningen av filmen från år 2017.

Tablå 6. Hyponymer och hyperonymer (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
esimies	löjtnanten
miehet	soldater

I filmen talar man om *esimies* med översättningen *löjtnanten*. Översättaren valde att använda hyponym till ordet *esimies*. Största delen av karaktärerna är soldater, och löjtnanten har högre rang än dem. På ett sätt är dessa två termer synonyma med varandra men *esimies* (chef) är ett mera omfattande uttryck än *löjtnant*. Översättaren ville lyfta fram karaktärens titel.

En av karaktären använde uttrycket *miehet* (men) av de andra karaktärer, som också var men. Översättaren hade översatt detta till *soldater*. I det här fallet är term *soldater*

hyponym till term *men*. I allmänhet kan också kvinnor vara soldater men i det här fallet ser mottagaren vad det talas om och ser att karaktärerna är men.

Översättning av metaforer och idiom

Tablå 7. presenterar översättning av metaforer och idiom i översättningen.

Tablå 7. Översättning av metaforer och idiom (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
kuseen jouduttiin	nu sitter vi i skiten

Uttrycket *kuseen jouduttiin* och dess olika variationer kända i finska talspråk. Detta uttryck var översatt till *nu sitter vi i skiten*. Båda fraser betyder att man är i nöd men är formade på olika sätt. En mera standardspråklig form av den finska *kuseen jouduttiin* är *joutua pulaan/liriin* (Jussila 1997). Detta översatt till svenska är att sitta i klistret. På grund av detta kan man tolka att översättaren har velat överföra källtextens stil till måltexten eftersom både källtext och måltext innehåller ett lågspråkligt ord.

Radering

I tablå 8. presenterar jag användningen av översättningsstrategin radering i översättningen.

Tablå 8. Radering (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
tee tilaa	-
eteenpäin	-

rynnäkköön	-
karaktären <i>sjunger</i>	-

Källtexten innehåller uttrycken *tee tilaa*, *eteenpäin* och *rynnäkköön* som inte är med i översättningen. Speciellt *eteenpäin* och *rynnäkköön* är utrop och förekommer flera gånger och i flera scener i filmen. Enligt min åsikt borde allt översättas, speciellt i sådana här fall då utropet är den enda repliken i scenen. Översättaren behöver inte upprepa översättning av samma uttryck flera gånger men en gång borde det översättas så att mottagaren kan leva sig in i scenen bättre.

Översättning av allusioner

Tablå 9. innehåller visar användningen av strategin översättning av allusioner i måltexten.

Tablå 9. Översättning av allusioner (2017)

Tal (på finska)	Översättning (på svenska)
muuten ollaan ku ellun kanat	annars gör vi vad vi vill

Frasen *muuten ollaan ku ellun kanat* har fått sitt ursprung från Väinö Linnas roman *Tuntematon sotilas* (Ellun kanat 2020b) och är tagen med till filmen år 2017. Översättningen till detta är *annars gör vi vad vi vill*. Mening av de här två uttryck är samma men eftersom den finska frasen har blivit till en allusion i finska språket, är det omöjligt att göra en direkt översättning så att mottagaren skulle förstå det på målspråket. Frasen har blivit etablerad i finska språket och till exempel ett företag bär namnet *Ellun kanat* (Ellun kanat 2020a). Frasen förekommer inte i den ursprungliga filmen, åtminstone inte under den tidsperioden som jag gränsade som mitt forskningsmaterial.

5.2.2 Globalstrategier

I detta avsnitt analyserar jag de drag i översättningen som hänvisar till användningen av globalstrategier. Först diskuterar jag domesticering i översättningen och efter det exotisering.

Den här filmen är inte heller översatt i hög grad genom domesticering eller exotisering. Åtminstone den delen av filmen som jag analyserade inte visar innehålla stora mängder av drag av dessa översättningsstrategier. Några uttryck förekommer som kan räknas vara användning av domesticering eller exotisering men på grund av dem kan man inte säga att hela filmen är översatt genom någondera av dessa globalstrategier.

Domesticering

Måltextens *brännvin* är också ett exempel på översättning genom domesticering. Tydligen flesta av källtextens mottagare förstår uttrycket *poika* som är använd av brännvinet. Detta beror på att under den tiden var det vanligt att tillverka brännvin och därför var det bekant åt finländare. Översättaren har försäkrat mottagarnas förståelse genom att översätta uttrycket till dess riktiga namn.

Exotisering

Ryska ordet *spasiba* är inte översatt, den var överförd i dess ursprungliga form till måltexten. Ordet är kursiverad för att uttrycka att det är ett främmande ord. Detta visar att översättaren har använt exotisering som översättningsstrategi. Översättaren har överfört det främmande ordet från källtext till måltext för att bevara intrycket som det ryska ordet ger.

Samma gäller den finska svordomen *perkele*. Översättaren hade överfört också den till måltexten i dess ursprungliga form. Detta framhäver källspråket och källkulturen vilket enligt mig gör texten livlig och intressant. Eftersom ordet förekom flera gånger i filmen

visar det respekt mot källspråket från översättaren att överföra det till måltexten som ett främmande ord.

5.2.3 Sammanfattning av översättningsstrategierna i filmen från år 2017

I översättningen av den nyare filmen hade översättaren använt alla de lokalstrategier som jag har presenterat. Syntaktiska förändringar förekommer åtta gånger, radering fyra gånger, översättningslån och främmande ord tre gånger, hyponymer och hyperonymer två gånger översättning av metaforer och idiom en gång och översättning av allusioner en gång. Alla dessa strategier förekommer alltså minst en gång under den tiden som jag hade begränsat. Jag blev inte överraskad att alla av lokalstrategier används i översättningen eftersom måltexten lyfte fram karaktärernas dialekter och personlighet. Talspråklighet i textningarna gjorde hela filmen intressantare. Enligt mig är textningarna inte bara en översättning utan textningarna spelar en stor roll i hur man upplever filmen. När måltexten har samma stil som källtexten får man mera ut av filmen, man upplever de detaljer som filmförfattaren har velat ha med i filmen. Om måltexten inte innehåller de språkliga nyanser som källtexten innehåller, får mottagaren ett annat intryck jämfört med mottagaren som tittar filmen på det ursprungliga språket. Ibland kan ett visst sätt att tala vara en viktig nyans i filmen och därför tycker jag att översättaren borde på något sätt överföra det till översättningen.

Inte heller den nya versionen av *Okänd soldat* är översatt tydligt genom domesticering eller exotisering. Jag hittade drag som kan sägas vara användning av dessa två strategier, men enligt dem kan man inte konstatera att filmen skulle ha varit översatt med bara ena av dem.

6 JÄMFÖRELSE AV ANALYSRESULTAT MELLAN FILMERNÄ

I detta kapitel jämför jag resultaten mellan de två Okänd soldat -filmerna. Först diskuterar jag skillnaderna i användningen av lokalstrategier och efter det i användningen av globalstrategier. Till sist diskuterar jag språket i filmerna samt hur bra de här filmerna passade min undersökning på grund av de resultat som jag fick.

6.1 Jämförelse av användning av lokalstrategier

Båda filmerna innehåller flera exempel på användningen av lokalstrategier. I den ursprungliga versionen förekommer tre olika lokalstrategier; syntaktiska förändringar, översättning av metaforer och idiom och radering, sammanlagt 15 stycken. Översättningslån och främmande ord, hyponymer och hyperonymer och översättning av allusioner förekom inte. I den nya versionen förekommer alla av de sex lokalstrategierna, sammanlagt 21 stycken. Man kan alltså konstatera att översättningen till filmen från år 2017 innehöll mera enheter som var översatta med någon av dessa strategier. Strategin som förekom mest i den ursprungliga versionen var radering som förekom nio gånger. För mig är det logiskt eftersom under den tiden som jag observerade filmen märkte jag att översättningen fattades till flera olika repliker. Syntaktiska förändringar var strategin som förekom mest i den nya versionen, sammanlagt åtta gånger.

Enligt mig är mängden av lokalstrategier inte stor eftersom tiden som jag hade begränsat mitt material till 60 minuter. Man skulle kunna anta att mängden hade varit större. Den lindriga användningen av lokalstrategier förklaras antagligen med att filmerna innehåller flera scener som inte innehåller några repliker och repliker som är väldigt korta, bara ett eller några ord. Ibland gick det flera minuter då ingen av karaktärerna talade. Det här gäller båda filmerna. En annan orsak till att mängden är så liten utöver att filmerna innehöll scener där ingen talade, är att översättningsstrategier inte behövs till all översättning. Största delen av källtexten var översatt utan någon viss strategi.

6.2 Jämförelse av användningen av globalstrategier

När man jämför användningen av globalstrategier i dessa översättningar kan man konstatera att varken den ursprungliga eller den nya versionen var översatt med domesticering eller exotisering som helhetsbetonad översättningsstrategi. Man kan säga att det syns drag av domesticering i hur man har översatt språket i filmen från år 1955. Att översättaren har översatt språket till standardspråk och inte tagit med hänvisningar till dialekt i hög grad kan tolkas vara en strategi att anpassa språket till målspråket. Om översättaren hade försökt skriva måltexten med dialekt skulle det kanske ha känt obekant för mottagarna, speciellt om dialekten inte hade varit lyckad. Det kan också vara att översättaren inte har haft kunskaper i svenska dialekter och därför har översatt källtexten till standardspråk.

Mina hypoteser angående globalstrategier var att filmerna är översatta i högre grad genom exotisering än domesticering. Jag antog att översättarna har framhävt källspråket och -kulturen. Filmerna visade inte vara översatta genom någon av de här två översättningsstrategierna, drag av dessa förekom dock i båda filmerna. Källkultur och målkultur i det här fallet ligger så nära varandra att det kan hända att det inte har funnits behov till användning av de två globalstrategierna, oavsett om det handlar om Sveriges kultur eller den finlandssvenska kulturen. Enligt min förståelse var målkulturen i översättningen av den nyare filmen den finlandssvenska kulturen eftersom översättaren var finsk. Om målspråket hade varit något annat och målkulturen hade varit väldigt annorlunda än källkulturen, skulle domesticering eller exotisering kanske haft en större roll i översättningen. Det skulle säkert ha gjort analysen intressantare om någon av dessa två översättningsstrategier skulle ha varit med i översättningen i stor grad.

En konkret skillnad i användningen av domesticering och exotisering är översättningen av den finska svordomen *perkele*. I den ursprungliga versionen var ordet översatt till en svordom som är bekant i målspråket. I den nyare versionen var ordet överfört i dess ursprungliga form till måltexten, alla de flera gånger som ordet förekom. Man kan sammanfatta detta till att i versionen från år 1955 hade översättaren använt domesticering och i versionen från år 2017 hade översättaren använt exotisering i detta fall.

6.3 Jämförelse av språket i filmerna

Exempel på finska dialektord i filmen från år 2017 är *sissään, vetteen, kottiin, välliin, siul* och *mie*. Utöver detta har karaktärerna personliga sätt att tala, språket är väldigt talspråkligt. Översättaren till filmen hade överfört dialektord och -uttryck genom talspråkliga uttryck. Måltexten innehåller ord i förkortade form; *å* (och), *int'* (inte), *mycke'* (mycket), *ä'* (är), *me'* (med), *sku'* (skulle) och *dar* (dagar). Drag av dialekt kan man se i meningar som har en ordföljd som avviker från standardspråkets ordföljd. Exempel på dessa är frasen *pappren våra* och *handen din*. På standardspråk är *dessa våra papper* och *din hand*.

Översättningen till den ursprungliga versionen innehåller väldigt få drag av dialekter. Den ena hänvisningen till dialekt eller talspråk som förekommer är ordet *sig* som är i form av *sej*. Med att skriva ett sådant ord på det sätt som det stavas visar att översättaren har velat betona talspråkighet. Det är svårt att översätta källspråkets dialekt så att det är flytande dialekt också på målspråket. Enligt mig borde översättaren ändå ta någonting med till översättningen för att överföra karaktärernas personliga sätt att tala och inte helt förändra det till standardspråk. Detta orsakar att karaktärerna inte är lika humoristiska och lika påhittiga, dem blir opersonligare än vad de ursprungligen är.

Standardspråket i den ursprungliga filmen kan bero på de rådande rekommendationer av översättning under den tiden. Det kan hända att översättningar inte innehöll talspråk och dialektuttryck då. Enligt Sorvali & Häkkinen är översättaren dock bunden till källtexten stil, i källtexten och måltexten borde stilmässigt påminna varandra.

Den tämligen stora tidsskillnaden mellan de här två filmerna påverkar säkert dels på skillnaden mellan översättningarna. Den nyare filmen är en modern version av den ursprungliga och därför är också både källspråket och målspråket mera modernt. Modernitet av målspråket kan märkas av förkortningarna av ord (*int'*, *sku'* osv.) som strävar efter att överföra dialekt och talspråkighet från källspråk till målspråk.

I översättningen av den nyare filmen förekom flera översättningsstrategier än i

översättningen av den ursprungliga versionen. Detta betyder att filmen från år 2017 var lämpligare för min studie eftersom av den fick jag mera material att analysera. Jag också tycker att materialet som jag fick av översättningen från år 2017 var intressantare och mångsidigare och den versionen innehöll exempel på alla lokalstrategier. Den nya versionen innehöll också exempel på användningen av båda globalstrategier, till skillnad från den ursprungliga filmen. Den innehöll inga exempel på exotisering, vilket jag tyckte var överraskande.

När man jämför översättningar mellan dessa två filmer kan jag konstatera att översättningen av filmen från år 2017 var intressantare än av filmen från år 1955. Jag konstaterar detta på grund av att i översättningen av den nyare versionen var dialekten och talspråkliga uttryck överförts mera till måltexten jämfört med filmen från år 1955.

7 JÄMFÖRELSE MED TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

I detta kapitel jämför jag mina undersökningsresultat med resultat av de undersökningar som jag presenterade i kapitel 1. Dessa undersökningar handlar också om översättningsstrategier men av olika synvinklar jämfört med min undersökning.

Jenna Yli-Knuuttilas (2008) undersökning av en svensk kokbok till finska visade att man hade använt både domesticering och exotisering i översättningsprocessen. Översättningsstrategin som dominerade i hennes material var exotisering med inslag av domesticering. Mitt material visades innehålla inslag av både domesticering och exotisering, andra filmen två inslag av domesticering och ett inslag av exotisering och i andra filmen förekom dessa tvärtom.

Sanna Ruokolainen (2018) har jämfört översättningar mellan textning och dubbing från engelska till finska i filmen *Frozen*. Hennes undersöknings utgår från Ritva Leppihalmes och Andrew Chestermans klassificeringar av översättningsstrategier. De mest använda översättningsstrategierna i hennes material var förändring av synonym eller antonym, förändring av parafras och översättning av metaforer. Resultaten är dels jämförbara med mina eftersom också jag undersökte översättningsstrategin översättning av metaforer. Översättning av metaforer var den tredje mest använda översättningsstrategin i hennes material, i mitt material den förekom en gång i den äldre filmen och två gånger i den nyare filmen. Man kan alltså konstatera att den strategin inte var en av de mest använda strategierna i mitt material.

Saana Kosunen har undersökt globalstrategier i hennes avhandling. Som material i sin undersökning hade hon översättningar av Harry Potter böcker från engelska till finska och franska. Våra undersökningar avviker dels från varandra eftersom Kosunen undersökte personnamn och jag språket i filmer. Den delen av undersökningen grundade hon på en annan klassificering av översättningsstrategier. Kosunen undersökte också globalstrategier och den delen av undersökningen är jämförbar med min. Avhandlingens resultat visade att både domesticering och exotisering förekom i materialet. Av dessa två var exotisering den strategin som förekom flera gånger i översättning av personnamn,

största delen av namnen var översatta från källspråk till målspråk. Vid de fall där domesticering hade använt var personnamnen anpassade till målspråket, källtextens namn var alltså bytt ut till namn som passade målspråket bättre.

8 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I den här avhandlingen studerade jag översättningsstrategier inom audiovisuell översättning. Mitt syfte var att undersöka vilka översättningsstrategier som förekommer i översättningar av två olika versioner av filmen *Okänd soldat*. Jag granskade också om användningen av strategier avviker från varandra mellan filmerna. Som mitt material hade jag den ursprungliga versionen av filmen *Okänd soldat* från år 1955 och den nya versionen från år 2017. Båda baserar sig på Väinö Linnas klassikerroman *Okänd soldat* (1954). Källspråket i mitt material var finska och målspråket svenska.

Som utgångspunkt för min studie använde jag Ritva Leppihalmes (2007) klassificering av översättningsstrategier. Utgående från Leppihalmes artikel i boken *Suomennoskirjallisuuden historia 2* diskuterade jag lokalstrategier och globalstrategier. Globalstrategier diskuterade jag också utgående från Sari Kokkolas (2007) artikel i boken *Olennessen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Avhandlingen är en jämförande kvalitativ analys med kvantitativa inslag.

Jag valde att observera 60 minuter från båda filmerna. Jag avgränsade tiden från 30 minuter till 90 minuter. Jag valde att observera de 60 minuter i mitten av filmen eftersom med denna avgränsning antog jag att största delen av karaktärerna är med och genom det får jag exempel på flera olika sätt att tala. Jag tycker att den här avgränsningen fungerade bra, det förekom repliker som var översatta med olika slags översättningsstrategier. Tiden var inte för lång eftersom båda filmerna innehåller en del scener där det inte talas. En del av replikerna var väldigt korta, ett eller bara några ord. Största delen av källtexten var översatt utan översättningsstrategier vilket påverkar mängden på exemplar. Jag antog att översättningarna skulle ha innehållit mera exempel på användning av översättningsstrategier men jag är nöjd med den mängden exempel som förekom i filmerna.

Jag hade sett delar av den ursprungliga filmen tidigare, för länge sedan men jag hade inte sett den i sin helhet. Den nya versionen hade jag inte alls sett tidigare. På grund av detta hade jag ingen aning om hurdant språk måltexten innehåller. Jag visste inte alls om

talspråkighet och dialekterna syns i översättningarna eller inte. Det gjorde undersökningen intressant. Jag visste på förhand bara det att filmerna innehåller dialekter och talspråkighet och det var orsaken till att jag blev intresserad att undersöka just de här filmerna. Valet av undersökningsmaterialet påverkades också av att det fanns två olika filmversioner som baserar sig på samma roman. Intrigen är nästan samma i båda filmerna men med vissa olika nyanser. Scenerna avvek i viss mån från varandra vilket gjorde att händelserna skiljde sig lite från varandra och genom det också replikerna. Vissa repliker var överförda från den ursprungliga versionen till den nya versionen men de innehöll inte översättning enligt översättningsstrategier så därför fick jag dem inte med i min undersökning.

Det förekom många fall som var översatta med hjälp av de översättningsstrategier som jag har diskuterat, speciellt lokalstrategier. Vissa strategier förekom oftare än andra. Okänd soldat (1955) innehöll nästan alla lokalstrategier under den tiden som jag hade avgränsat som mitt forskningsmaterial. Okänd soldat (2017) innehöll alla av dem. I vissa fall var det svårt att känna igen om det var fråga om användning av översättningsstrategi eller inte. Som jag diskuterade i avsnitt 2.1 måste översättaren skapa en naturlig motsvarighet på målspråket som är så nära källtexten som möjligt. Att översätta är ju inte att överföra källtext till måltext ord för ord. När man analyserar översättningsstrategier måste man känna igen i vilka fall översättaren har använt en översättningsstrategi och i vilka fall har hen översatt utan någon viss strategi.

Jag hade fyra forskningsfrågor som min undersökning baserade sig på. Jag börjar med att diskutera den första och andra forskningsfrågan och svaren till dem.

1. Vilken strategi /vilka strategier används i översättning av filmerna?
2. Hur skiljer sig strategierna som använts i de två översättningarna från varandra?

Som svar fick jag att översättningarna av båda filmerna innehöll användning av både lokalstrategier och globalstrategier. Den gamla versionen innehöll översättning enligt översättningsstrategier i lägre grad än den nya versionen. Den nya versionen var översatt med hjälp av alla lokalstrategier, ursprungliga filmen endast med hjälp av tre olika lokalstrategier. Vissa strategier förekom flera gånger än andra, de som användes förekom

minst en gång. Sammanlagt hittade jag 15 exempel på lokalstrategier i den ursprungliga filmen och 21 exempel i den nya filmen. I vissa fall var det utmanande att veta om någonting var översatt enligt någon strategi eller inte. Det var flera fall som var på gränsen men till sist konstaterade jag att de inte var översatta enligt någon strategi.

Varken den ursprungliga eller den nya versionen var översatt domestgenomcering eller exotisering som huvudlinje. Några drag av dem förekom dock i filmerna. Globalstrategier förekom mycket mera sällan än lokalstrategier. I filmen från år 1955 förekom två exempel på domesticering och ett exempel på exotisering. I filmen från år 2017 däremot förekom bara ett exempel på domesticering och två exempel på exotisering. Jag antog att exotisering skulle vara starkt med i översättningarna men så var det inte. Lindrig användning av globalstrategier tydligen orsakas från att i detta fall är käll- och målkultur så nära varandra. Om målkulturen avviker starkt från källkulturen skulle översättningen tydligen innehålla någondera av globalstrategier anseeligt mera.

Här upprepar jag den tredje och fjärde forskningsfrågan och svaren till dem.

3. Hur har de finska dialekterna i filmerna översatts till svenska?
4. Hur skiljer sig översättningarna av dialekter i de två filmerna från varandra?

Översättningen av de finska dialekterna avvek ganska mycket mellan filmerna. Översättningen av den ursprungliga versionen innehöll nästan inte alls drag av dialekter. Översättaren hade inte ens kompenserat dialekter med talspråkighet. Man kan konstatera att hela måltexten var standardspråk utan inslag av dialekt eller talspråkighet. Enligt mig var det en stor förändring mellan källtext och måltext. Måltexten skulle ha varit mycket mera intresseväckande och lockande ifall det hade innehållit personligare språk. Karaktärerna skilje inte sig från varandra på grund av att allas repliker var översatta till samma stil. I källtexten kom karaktärernas natur mycket bättre fram eftersom alla var unika och talade på deras eget sätt.

I den nyare versionen var språket i översättningen helt annorlunda än i den gamla filmen. Översättaren till den nya filmen hade försökt överföra stilen från replikerna till måltexten och det fungerade bra. Dialekt syntes inte i översättningen men istället för det hade översättaren använt talspråk. Översättningen innehåll flera förkortningar av ord, till

exempel *me'* (med) och *sku'* (skulle). Dessa relativt små saker skapade genast ett intryck att karaktärerna inte talar standardspråk. Detta gjorde filmen intressantare och lite annorlunda från andra filmer. Det är sällan man ser talspråklighet eller dialekt i stor grad i textningar eftersom det inte är allmänt att översätta någonting till dessa former av språk. I vissa meningar hade översättaren by satsstruktur för att skapa illusion av dialekt. Eftersom filmförfattaren har skapat karaktärer som talar dialekt han menat det som en viktig detalj enligt intrigen och hela filmupplevelsen. Jag tycker att det är på ett sätt synd att det inte syns i översättningen till ett annat språk. Man kan nästan konstatera att Okänd soldat -filmerna är kända för de dialekter som talas i filmerna.

Å ena sidan som jag konstaterade i avsnitt 5.3 var den nyare filmen lämpligare för min studie enligt variationen måltextens språk. Å andra sidan var det intressant att få olika resultat från de två olika filmerna, det gjorde också jämförelsen mångsidigare. Min studie var relativt snäv för att kunna dra slutsatser gällande filmerna i helhet. En bättre allmänbild av översättningsstrategierna i dessa två filmer skulle man få genom att studera båda filmerna i sin helhet.

KÄLLOR

Forskningsmaterial

Okänd soldat. Regisserad av Aku Louhimies. I huvudrollerna Eero Aho, Johannes Holopainen, Jussi Vatanen. Elokuvaosakeyhtiö Suomi 2017, (2017). [Apple TV] SF Studios. (2017)

Okänd Soldat. Regisserad av Edvin Laine. I huvudrollerna Kosti Klemelä, Heikki Savolainen, Reino Tolvanen. Suomen Filmitöteollisuus SF Oy 1955, (1955). [Online] Tillgänglig: https://elonet.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_113528?fbclid=IwAR2jUE8KfowUkWO7vEILrey-1ZJ7rDbNYVQ4Zi8yphRMSt35Ad1D7VcsM7k

Litteratur

Chesterman, Andrew (1977). *Memes of translation. The spread of ideas in translation theory*. John Benjamins publishing company. [Online] [Citerat 26.3.2020] Tillgänglig: https://books.google.fi/books?id=I80EBjatO1oC&pg=PA87&hl=fi&source=gb_s_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

Chesterman, Andrew (2007). Kääntämisen normit. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 357–364

Ellun kanat (2020a). [Online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <https://ellunkanat.fi/>

Ellun kanat (2020b). *Tuntematon sotilas -käännöskilpailu*. [Online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <https://ellunkanat.fi/uutinen/338/>

Finder (2020). *Grönholm Media Translations*. [Online] [Citerat 8.5.2020] Tillgänglig: <https://www.finder.fi/Videotuotanto/Gr%C3%B6nholm+Media+Translations/Turku/yhteystiedot/2260057>

Hakala, Pekka (2014). *Mennään pä rajan yli niin että heilahtaa*. [Online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002752983.html>

Hartama, Marko (2007). Elokuvakääntäminen av-kääntämisen lajina. I: Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (red). *Olen naisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 187–201.

- Heikkinen, Heidi (2007). Puuha-Petestä Pokémoniin. Lastenohjelmien dubbaus Suomessa. I: Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (red.) *Olennaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 235–243.
- Heikkinen, Vesa (2007). *Jumalauta ja markkinavoimat – vanhoja ja uudempia kirosanoja*. [Online] [Citerat 18.4.2020] Tillgänglig: https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kielipakina_%282006_2009%29/jumalauta_ja_markkinavoimat_vanhoja_ja_uudempia_kirosanoja
- Huhtala, Jussi (2017). *Tuntematon sotilas*. [Online] [Citerat 29.1.2018] Tillgänglig: <https://www.episodi.fi/elokuvat/tuntematon-sotilas>
- Huhtala, Jussi (2019). *Tänään tv:ssä: Tuntematon sotilas on itsenäisyyspäivän perinne – Puolustusvoimat kieltäytyi antamasta tekijöille apua, ja yhdeksän muuta kiinnostavaa faktaa*. [Online] [Citerat 16.3.2020] Tillgänglig: <https://www.episodi.fi/uutiset/tanaan-tvssa-tuntematon-sotilas-on-itsenaisyySPAivan-perinne-puolustusvoimat-kieltaytyi-antamasta-tekijoille-apua-ja-yhdeksan-muuta-faktaa/>
- IMDb (2019). *Tuntematon sotilas 1955*. [Online] [Citerat: 29.1.2018] Tillgänglig: https://www.imdb.com/title/tt0048752/?ref_=tt_rec_tti
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Jussila, Raimo (2020). *Nesteessä*. Kotimaisten kielten keskus. [Online] [Citerat 18.3.2020] Tillgänglig: https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kielikuna_%281996_2010%29/nesteessa
- Jyväskylän yliopisto (2015a). *Määrällinen tutkimus*. [Online] [Citerat 7.2.2019] <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>
- Jyväskylän yliopisto (2015b). *Vertaileva tutkimus*. [Online] [Citerat 7.2.2019] Tillgänglig: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/vertaileva-tutkimus>
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2013a). *Tuntematon sotilas (1955)*. [Online] [Citerat 29.1.2019] Tillgänglig: <https://www.elonet.fi/fi/elokuva/113528>
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2013b). *Tuntematon sotilas (2017)*. [Online] [Citerat 29.1.2019] Tillgänglig: <https://www.elonet.fi/fi/elokuva/1563440>
- Kokkola, Sari (2007). Elokuvan kääntäminen kulttuurikuvien luoja. I: Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (red.) *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 202–221.

- Koskinen, Kaisa (2007). Kääntäjän kaksoisiteet – kirjallisuuden kääntäjän rooli ja asema 2000-luvulla. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 330-337
- Kosunen, Sanna (2015). *Harry Potter -kirjojen henkilönnimien käännösstrategiat*. Turun yliopisto. [Online] [Citerat 7.2.2019] Tillgänglig: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/124658/gradu2015kosunen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kulonen, Ulla-Maija (1990). *Miten suomalaiset kiroilivat ennen kristinuskoa?*. [Online] [Citerat 19.3.2020] Tillgänglig: <https://www.kielikello.fi/-/miten-suomalaiset-kiroilivat-ennen-kristinuskoa->
- Lehikoinen, Laila (2005). *Suomea ennen ja nyt – Suomen kielen kehitys ja vaihtelu*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Linna, Väinö (1954). *Tuntematon sotilas*. WSOY.
- Lehtonen, Mikko (2007). Ruumis, kieli ja toiminta – Ajatuksia audiovisuaalisten tekstien multimodaalisuudesta. I: Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (red). *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 30–43.
- Leppihalme, Ritva (2007). Kääntäjän strategiat. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 365–374
- Makkonen-Craig, Henna & Johanna Vaattovaara (2007). Murteiden uusi nousu. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 401–413
- Metsälehti (2019). *Hybridirekka käyttöön puukuljetuksissa: ”Ylämäet mennään niin että heilahtaa”*. [Online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <https://www.metsalehti.fi/uutiset/hybridirekka-kayttoon-puukuljetuksissa-ylamaet-mennaan-niin-etta-heilahtaa/>
- MOT Dictionaries. *MOT Pro Ruotsi*. [Citerat 18.3.2020] <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Oittinen, Riitta (2007). Peukaloliisasta Nalle Puhiiin – Kuva, sana, ääni ja kääntäjä. I: Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (red). *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 44–67.
- Pedersen, Jan (2011). *Subtitling norms for television*. John Benjamins publishing company. [Online] [Citerat 3.4.2020] Tillgänglig: <https://books.google.fi/books?id=KOo7mfiXibUC&printsec=frontcover&dq=subt>

itling&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwi3t7-nysToAhWNKZoKHcbBCRQQ6AEIOjAC#v=onepage&q=subtitling&f=false

- Pulkkinen, Marko (2018). *Kiljun valmistaminen lailliseksi Suomessa – ”Kilju oli erottautumista kylän junteista, amisviiksisitä idiooteista”* [Online] [Citerat 18.3.2020] Tillgänglig: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/02/08/kiljun-valmistaminen-lailliseksi-suomessa-kilju-oli-erottautumista-kylan>
- Routio, Pentti (2007). *Vertailu*. [Online] [Citerat 9.2.2019] <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/072.htm>
- Ruokolainen, Sanna (2018). *Semantic song translation strategies in the Finnish subtitled and dubbed versions of Disney’s Frozen* [Online] [Citerat 7.2.2019] Tillgänglig: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20180422/urn_nbn_fi_uef-20180422.pdf
- Sanakirja.org. (2020). *ruotsi – venäjä*. [Online] [Citerat 18.3.2020] Tillgänglig: <https://www.sanakirja.org/search.php?q=tack&l=15&l2=22>
- Sorvali, Irma & Kaisa Häkkinen (2007). *Kieli muuttuu, entä käännöskieli?*. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 376–386
- Stålhammar, Mall (2015). *Att översätta är nödvändigt*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi (2007). *Puhuttu kieli kaunokirjallisuuden suomennoksissa*. I: H. K. Riikonen (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 387–400
- Tuntematon sotilas (2017). [Online] [Citerat: 15.2.2019] Tillgänglig: <https://tuntematonsotilas2017.fi/>
- Yli-Knuuttila, Jenna (2008). *Från Bonniers Kokbok till Tammen keittokirja – översättningsstrategier och funktionalitet*. [Online] [Citerat 7.2.2019] Tillgänglig: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79440/gradu02670.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vertanen, Esko (2007). *Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina*. I: Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (red.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampereen Yliopisto. 131–153.